

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kan en förälder med intellektuell funktionsnedsättning vara 'good enough'?

**Professionellas syn på diagnosen samt deras bedömning av
målgruppens föräldraförmågor**

Amanda Persson & Eleni Patsias

Kandidatuppsats (Bachelor degree)
HT23 (SOPB63)
Handledare: Marie Sépulchre

Abstract

Authors: Amanda Persson & Eleni Patsias

Title: Can parents with an intellectual disability be considered ‘good enough’? – Professionals’ perspectives on the disability and their assessment of the parent abilities within this target group.

Supervisor: Marie S epulchre

Parents with intellectual disabilities have recently faced significant stigma in Swedish society. In present times there is human rights formulated specifically for this group of people, but still parents with an intellectual disability remains a common target group within the social work. The purpose of this study was to investigate how various professional groups perceive parents with intellectual disabilities and how professionals, based on their point of view, argue in the assessment of ‘good enough parenting’. Semi-structured vignette interviews were conducted with six social workers, two of them working within social services, one of them working with investigation of families at an institution and finally three of them working with family therapy at an institution. The results of this study revealed that the two different categories of professionals, investigators and therapists, mainly reasoned in the same ways in their assessment but with some tensions. The assessments of both working categories consisted of a discussion of signs of safety and risks within the fictitious family constructed for the vignette interview. The tension refers to how certain parenting skills may be compromised for and some may not. The group of therapists argued for the significance of a good attachment between the child and parent, in contrast to the investigators who argued for the effects that a not ‘good enough parenting’, in terms of structural and intellectual parenting abilities, could have on a child.

Key words: good enough parenting, intellectual disabilities, social work, parenthood, best interests of the child.

Förord

Intresset av att undersöka vårt valda forskningsområde väcktes då vi under vår verksamhetsförlagda utbildning kom i kontakt med målgruppen och var således delaktig i diskussioner som fördes mellan professionella inom myndighetsarbete och familjebehandling.

Vi vill rikta ett stort tack till våra respondenter som har bidragit med sin kunskap och på så vis möjliggjort genomförandet av denna studie. Ett stort tack vill vi även ge till vår handledare Marie Sépulchre som har väglett och stöttat oss i vår process.

Amanda Persson & Eleni Patsias

Lund, januari 2024.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte.....	8
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Avgränsning.....	8
2. Bakgrund.....	9
2.1 Historisk syn på funktionsnedsättningar.....	9
2.2 Funktionsrättskonventionen.....	10
2.3 Barnets bästa	11
3. Orientering av forskningsläget.....	12
3.1 Barnperspektivet	12
3.2 Bedömning av föräldraskap	13
3.3 Behov av insats	14
3.4 Möjlighet för ny forskning.....	15
4. Teori.....	17
4.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv	17
4.1.1 Relevans för studien.....	18
4.2 Anknytningsteori	18
4.2.1 Anknytningsteorin i bedömningen av föräldraskap.....	19
5. Metod	21
5.1 Metodansats	21
5.2 Intervjuns genomförande och frågor.....	21
5.3 Urval	22
5.4 Analys & bearbetning	23

5.5 Etik.....	24
5.6 Tillförlitlighet.....	25
5.7 Arbetsfördelning	27
6. Resultat & Analys	28
6.1 Synen på intellektuell funktionsnedsättning	28
6.1.1 Människor eller en socialt konstruerad målgrupp?	28
6.1.2 Begränsning eller tillgång	32
6.2 Föräldraskap.....	35
6.2.1 Good enough parenting.....	35
6.2.2 Anknytning, den primära bedömningsansatsen?	36
6.2.3 Förälderns behov av hjälp i hemmet.....	42
6.3 Barnets bästa	47
6.3.1 Nätverket som kompensation.....	47
6.3.2 Barnets bästa eller funktionsrättskonventionen	48
7. Avslutande diskussion	53
8. Referenslista	56
9. Bilagor.....	60
Bilaga 1 – Informationsbrev	60
Bilaga 2 – Samtyckesblankett.....	62
Bilaga 3 – Intervjuguide	63

1. Inledning

Personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) utgör en grupp som för inte så länge sedan utsattes för mycket stigma och diskriminering. Idag finns funktionsrättskonventionen som ska hjälpa personer med funktionsnedsättningar att erhålla samma typer av mänskliga rättigheter som personer utan en funktionsnedsättning. Av den 23:e artikeln i konventionen framgår det att personer med funktionsnedsättning inte får diskrimineras i frågor som rör bland annat familj och föräldraskap (FN 2008). Artikeln omfattar därmed även rätten att bilda familj, oavsett eventuell funktionsnedsättning (ibid).

Trots att det har skett en historisk förändring gällande samhällets syn på intellektuell funktionsnedsättning kvarstår fortfarande vissa normativa uppfattningar. Enligt Socialstyrelsens (2005) rapport är målgruppen vanligt förekommande som ärenden hos Socialtjänst då barn till föräldrar med IF anses utgöra en riskgrupp och där föräldraskapet ifrågasätts. Professionella som arbetar med målgruppen besitter således rollen att bedöma dessa föräldrars förmågor och bistå med stöd för föräldrarnas brister för att i sin tur främja barnets bästa. Med anledning av detta har vi valt att genomföra en studie som syftar till att undersöka hur olika professionella resonerar i ärenden som avser målgruppen.

1.1 Problemformulering

Intellektuell funktionsnedsättning (IF) definieras enligt Habilitering & hälsa (2023) som en nedsättning i hjärnans funktioner. Funktionsnedsättningen kan innebära svårigheter med läs- och skrivförståelse samt abstrakta begrepp. Detta kan i sin tur bidra med svårigheter att vara självständig i hemmet, skolan och arbetet. Med tanke på de försämrade förutsättningarna hos en person med IF att leva ett självständigt socialt liv kan således även egenskaper som anses viktiga i ett föräldraskap bli drabbade. Däribland att skapa god anknytning och relation till sitt barn (Habilitering & Hälsa 2023). Utöver den medicinska definitionen av diagnosen kan begreppet även förstås som en social konstruktion. Enligt Ineland, Molin och Sauer (2019) är sociala konstruktioner en kollektiv överenskommelse som bidrar till en gemensam samhällelig förståelse kring begreppet intellektuell

funktionsnedsättning. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan vi således förstå hur samhället definierar intellektuellt funktionsnedsatta personers beteende och intellektuella färdigheter som avvikande utifrån föreställningen om vad som är normalt (Ineland, Molin & Sauer 2019).

Med anledning av att begreppet intellektuell funktionsnedsättning både kan definieras utifrån medicinsk och socialkonstruktivistiskt perspektiv finns anledning att förstå begreppet utifrån en bredare kontext. Ineland (2020) tillämpar en institutionell ram för att förstå fenomenet i en bredare diskurs. Under 1990-talet kom tankesättet "ett samhälle för alla" att bli ledande gällande organisering av stödsystem för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Därefter kom även de juridiska och politiska reformerna att förändras från att tidigare ha haft ett stort fokus på centraliserade offentliga tjänster, till att istället betona individuell frihet och mångfald. Denna förändring grundar sig i införandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ineland 2020). Med tanke på det ledande tankesättet om ett inkluderande samhälle med individuell frihet och mångfald är det särskilt intressant huruvida tankesättet tillämpas av professionella som arbetar med målgruppen.

I professionellas bedömning gällande föräldraförmågan används ofta termen 'good enough' för att bedöma vilka kvaliteter ett föräldraskap bör ha. Choate och Engstrom (2014) beskriver begreppet som en minimigräns som ett föräldraskap behöver uppnå för att inte orsaka barnet skada. Det finns i dagens samhälle flera olika insatser med syfte att stärka föräldraförmågan samt tillgodose funktionsnedsatta personers behov.

Socialstyrelsen (2005) menar även att det är av stor betydelse att professionella är väl medvetna om familjens behov och rättigheter samt att professionella samordnar insatser och samverkar med familjen utifrån familjemedlemmarnas behov. I den forskning som redan finns om ämnet är fokuset ofta på vilka svagheter som medföljer hos en förälder med diagnosen, samt vilka konsekvenser detta kan få för barnet. Ett fåtal studier undersöker istället vilket synsätt olika professionella yrkeskategorier har på intellektuell funktionsnedsättning samt hur detta synliggörs i den professionella bedömningen av 'good enough parenting'.

Därför har vi valt att undersöka denna möjliga forskningslucka och således bidra med ett nytt perspektiv på frågan.

1.2 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka vilken syn olika professionella har på föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning samt hur professionella resonerar i bedömningen av 'good enough parenting'.

1.3 Frågeställningar

Hur resonerar olika professionella i bedömning av 'good enough parenting' i ärenden som avser föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning?

- Hur ser olika professionella på intellektuell funktionsnedsättning och finns det spänningar i deras synsätt?
- Vad grundar sig olika professionellas bedömning av 'good enough parenting' samt beslut om insats på?
- Hur beaktas barnets bästa i förhållande till funktionsrättskonventionen i professionellas bedömningar?

1.4 Avgränsning

I vår studie har vi avgränsat oss till att undersöka två olika professionella yrkesgruppers sätt att resonera i ärenden som avser föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning. Vi har därför intervjuat familjeutredare samt familjebehandlare inom Malmö stad.

2. Bakgrund

Detta avsnitt behandlar faktorer som familjebildning och levnadsomständigheter och hur dessa faktorer förändrats över tid. I avsnittet presenteras även två konventioner som har en betydande roll i vårt forskningsområde: barnkonventionen och funktionsrättskonventionen.

2.1 Historisk syn på funktionsnedsättningar

Ineland, Molin och Sauer redogör för att det under de senaste decennierna skett stora förändringar för personer med intellektuella funktionsnedsättningar avseende rättigheter samt möjligheter till medverkan i samhällslivet. Ineland, Molin och Sauer (2019) redogör för att personer med en intellektuell funktionsnedsättning historiskt sett varit föremål för förtryck, begränsningar, diskriminering samt exkludering från samhällslivet. Ineland, Molin och Sauer menar att industrialiseringen, urbaniseringen och en svag samhällsekonomi innebar att antalet sociala problem i samhället ökade. Detta medförde dels att samhället fick en negativ syn på personer med en funktionsnedsättning då de ansågs vara "obotliga" och ett hot mot samhället. Under 1900-talet präglade rashygieniska ideologier både politiken och vetenskapen, vilket orsakade att människor med funktionsnedsättningar utsattes för äktenskapsförbud och inlåsning på mentalsjukhus samt institutioner. Utifrån ett historiskt perspektiv har således möjligheterna till att bilda familj varit begränsade för personer med olika former av funktionsnedsättningar. Hallberg (2018) poängterar att kvinnor med funktionsnedsättningar i Sverige historiskt sett nekats att bli mödrar till följd av samhällets krav på tvångssteriliseringar. Kvinnor som trots detta födde barn vanligen främtogs sina barn (Hallberg 2018).

I dag är synen på funktionsnedsatta personer en annan. I enlighet med FN:s konvention om mänskliga rättigheter (2008) är det idag en medborgerlig rättighet att skaffa barn, gifta sig, och bilda familj, vilken även inkluderar personer med olika former av funktionsnedsättningar. Ineland, Molin och Sauer (2019) menar att funktionshinderomsorgen och funktionshinderpolitiken idag präglas av ett starkt normalitetsideal. I praktiken innebär normalitetsidealet att politiska

målbeskrivningar och aktiviteter har som uttryckligt mål att bidra till att personer med intellektuella funktionsnedsättningar ska kunna leva ett mer jämlikt liv med andra.

2.2 Funktionsrättskonventionen

År 2009 trädde FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i kraft. Syftet med konventionen är att främja, skydda och säkerställa de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna för alla personer med funktionsnedsättning. Konventionen omfattar personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar. Konventionen är uppdelad i artiklar där den 23:e artikeln *Respekt för hem och familj* berör åtgärder för att avskaffa diskriminering av personer i alla frågor gällande äktenskap, familj, föräldraskap och personliga förbindelser. I artikeln framgår bland annat att utom i fall då behöriga myndigheter enligt tillämpade lagar och förfarande som anses nödvändigt för barnets bästa, ska "ett barn ska inte i något fall skiljas från sina föräldrar på grund av barnets eller den ena eller båda föräldrarnas funktionsnedsättning". (FN 2008)

Artikel 26 *rätten till habilitering och rehabilitering* innebär att personen av en helhetsbedömning ska bli erbjuden den typ av stöd och hjälp som behövs från flera yrkesgrupper. Målet med en sådan typ av insats är att stärka personens möjligheter för arbete, utbildning, social förmåga och delaktighet. Utöver dessa två nämnda artiklar finns även flera andra som bygger på de mänskliga rättigheterna. Däribland finns artiklar som berör jämlikhet och icke-diskriminering där alla människor ska ses som lika inför lagen, men även yttrandefrihet och rätten till information och utbildning. Artikel 21 belyser särskilt att alla ska ha lika tillgång till information, vilket för en person med en intellektuell funktionsnedsättning kan innebära anpassningar i sättet som informationen kommuniceras till personen. Funktionsrättskonventionen har ännu inte lagstiftats och därmed ska konventionen enbart beaktas i beslut och åtgärder. Om konflikt uppstår mellan konvention och lag är det den svenska lagen som har företräde. (ibid)

2.3 Barnets bästa

Till skillnad från funktionsrättskonventionen har barnkonventionen sedan år 2020 tillämpats som svensk lag. I 2 kap. 1§ Socialtjänstlagen regleras att barnets bästa skall beaktas i åtgärder som rör barn. Målet med barnkonventionen är att ge barn, oavsett bakgrund, rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Konventionen innebär även att barnets bästa alltid ska beaktas i de beslut och åtgärder som rör barn, där barn i juridisk mening syftar till varje människa under 18 år. (Barnombudsmannen 2021)

Barnombudsmannen (2021) förklarar att barnkonventionen utgörs av fyra grundprinciper, vilka står skrivna i artikel två, tre, sex och tolv. Artikel två handlar om alla barns lika värde och rättigheter och att inget barn får diskrimineras. Artikel tre berör begreppet *barnets bästa*, vilket innebär att i alla åtgärder som rör barnet ska barnets bästa beaktas. Vad som i sin tur är barnets bästa ska avgöras i varje enskilt fall. Barnkonventionens sjätte artikel avser varje barns rätt till liv och utveckling. Den sista av de fyra grundprinciperna står skrivna i artikel tolv där barnets rätt att uttrycka sin åsikt och få dem beaktade i alla frågor som rör barnet. Beaktandet av barnets uttryck ska göras med hänsyn till ålder och mognad. (ibid)

Enligt 2 kap. 1§ SoL ska svenska kommuners socialtjänst och socialnämnd ha det yttersta ansvaret för att barn inte far illa. På Socialstyrelsen (2018) finns det beskrivningar kring hur detta ansvaret struktureras i arbetet. Arbetssättet som används är BBIC-modellen (barns behov i centrum). Metoden ska säkerställa att barn får tillgång till stöd och skydd som behövs för en trygg uppväxt. Arbetssättet syftar i sin tur till att ge socialtjänsten struktur i arbetet för att synliggöra barnets unika situation, ha barnets behov i fokus och bedriva ett rättssäkert arbete med god kvalitet. (Socialstyrelsen 2018)

3. Orientering av forskningsläget

I detta avsnitt presenteras den kunskap och tidigare forskning som finns på området. I vår sökprocess har vi använt oss av relevanta begrepp och nyckelord för att söka relevant forskning. Några av de begrepp som vi har använt oss av är: good enough parenting, intellectual disability, attachment och social work. Avsnittet är en sammanställning av forskningsläget och relevanta begrepp som behövs för en förståelse kring ämnet. Sammanställningen är gjord utifrån tre teman: barnperspektivet, bedömning av föräldraskap och behov av insats.

3.1 Barnperspektivet

En stor fråga som ingår i forskning och arbete med föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning och bedömning av deras föräldraförmåga är huruvida funktionsnedsättningen kan ge negativa konsekvenser på föräldraskapet och försätta barnet i en riskgrupp. Slayter och Jensen (2019) har genomfört en studie som undersöker rättsfall av barnmisshandel. Studien visar på ett resultat som säger att risken för att ett barn skulle utsättas för vanvård eller övergrepp var av lika stor sannolikhet hos föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning som hos föräldrar utan en funktionsnedsättning. När det gäller emotionella eller psykiska övergrepp mot barn hävdar författarna att föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning var mer benägna att utsätta sitt barn för detta än föräldrar utan en funktionsnedsättning.

Swain och Cameron (2003) vars studie grundar sig på analys av domstolspraxis gällande brandskyddsfrågor i Australien, visar även den på ett resultat där föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning var mer förekommande än föräldrar utan funktionsnedsättning i ärende gällande känslomässiga övergrepp och försummelse. Författarna belyser även att det var mer än dubbel så stor sannolikhet att flera av riskfaktorerna i bristande föräldraskap uppmärksammades hos föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning än hos föräldrar utan en sådan nedsättning.

Bachrachs (2023) studie undersöker barns upplevelser av föräldrauppfostran från någon med en intellektuell funktionsnedsättning. Barnperspektivet i undersökningen innefattas av numera vuxna människor som berättar om sina upplevelser från barndomen. I studien diskuteras betydelsen av föräldrarnas funktionsnedsättning, relationen mellan förälder och barn samt de sociala faktorers effekter på barnets upplevelser. Deltagarna beskrev ofta sina mödrar utifrån positiva karaktärsdrag, så som hårt arbetande, omtänksamma och kärleksfulla. Resultatet av studien visade således på att deltagarna beskrev sin relation till sina mammor som positiv samtidigt som deltagarna förklarade att funktionshindret delvis kunde påverka upplevelserna under barndomen samt deras vuxna relationer. Majoriteten av deltagarna beskrev även att deras mammor hade vissa begränsningar där förmågan att hjälpa till med läxor var vanligt förekommande. I beskrivningarna framkom även att mödrarna behövde hjälp med att utföra vissa uppgifter, som att betala räkningar, förstå medicinska direktiv och liknande. De vuxna barnen förklarade med anledning av detta att de fick ta ansvar för vissa uppgifter i familjen i tidig ålder.

3.2 Bedömning av föräldraskap

Eftersom föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning är en vanligt förekommande grupp för socialtjänst görs det således även många bedömningar kring deras nivå av gott föräldraskap. Men om bedömningarna grundar sig på professionellas attityder gentemot funktionsnedsättningen eller huruvida föräldern med eventuell hjälp av stöd kan bli en tillräckligt bra förälder är ännu ett relativt outforskat område. Strnadová et.al (2016) genomförde en undersökning på professionellas kunskap och attityder gentemot mödrar med en intellektuell funktionsnedsättning. Den tjeckiska studien gav resultat som visade på att en majoritet ansåg att en förälder med intellektuell funktionsnedsättning besitter förmågan att tillfredsställa sitt barns behov. Övriga respondenter menade att föräldraförmågan beror på huruvida personen har tillgång till stöd eller i vilken grad funktionsnedsättningen anses vara. Strnadová et.al (2016) belyser att det i enlighet med resultatet är en lång väg kvar gällande acceptans och adekvat stöd till mödrar med intellektuell funktionsnedsättning i landet.

Swain och Cameron (2003) förklarar att diskriminering gentemot en förälder med funktionsnedsättningen kan synliggöras genom återspeglade av bristande genuin förståelse för de risker som kan föreligga för barn till förälder med intellektuell funktionsnedsättning. Diskriminering görs om det föreligger en uppfattning om att föräldrar med funktionsnedsättningen inte har rätt att få tjänster som delvis kan kompensera för deras funktionsnedsättning. Undersökningen grundar sig därför på hur föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning utan adekvat motivering återkommande blir föremål för en större granskning än föräldrar utan funktionsnedsättningen blir.

Bachrach (2023) studie kan även ses som ett exempel på att föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning utsätts för större granskningar än föräldrar utan diagnosen. I studien finns berättelser från ett vuxet barnperspektiv där barnet blivit placerat hos familjehem med anledning av att barnet inte gick upp i vikt. Efter en tid i familjehemmet fastställdes det att avsaknaden av viktuppgång var ett resultat av ett medicinskt tillstånd och inte försummelse från föräldern. Några av deltagarna i studien berättar även om fall där familjen blivit känd hos socialtjänsten med misstankar om att föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning utsatte barnet för försummelse. Resultatet av utredningarna visade däremot att övergreppen inte gjordes av föräldern med funktionsnedsättningen utan istället av föräldern utan någon nedsättning.

3.3 Behov av insats

Utifrån tidigare forskning som berör personer med en intellektuell funktionsnedsättning är behov av insatser en fråga som undersökts i ett flertal studier. Den tidigare forskningen rör frågor kring hur man med rätt stöd samt verktyg kan förbättra olika förmågor och tackla olika svårigheter som en person med intellektuell funktionsnedsättning vanligtvis besitter. Bruinsma et.al (2023) genomförde en studie som undersökte effekterna av professionella som tillhandahållit positivt beteendestöd (PBS) till individer med en intellektuell funktionsnedsättning. Författarna redogör för att PBS syftar till att minska utmanande beteenden och förbättra livskvaliteten genom funktionell bedömning, positiva beteendestrategier samt miljöomstrukturering. Studien visade på att PBS

var ett effektivt stöd för att minska irritabilitet hos individer med höga nivåer av funktionsnedsättningar samtidigt som slöa beteenden minskade och flera områden av livskvalitet förbättrades. (Bruinsma et.al 2023)

Tarleton och Ward (2007) genomförde en kvalitativ kartläggningstudie på trettio föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning för att synliggöra föräldrarnas erfarenheter av att få fortlöpande, proaktivt stöd för att utveckla sin föräldraförmåga. Studien visar på att föräldrarna med hjälp av individuellt anpassat stöd från olika tjänster utvecklade en större förståelse för professionella samt för systemet vars ansvar är att skydda deras barns välfärd. Bachrach (2023) fann även i sin studie att familjecentrerade insatser skyddade och gav värdefullt stöd till familjeenheten.

Författarna Slayter och Jensen (2019) gör i sin studie en definition av föräldrastöd där författarna menar likt Bachrach (2023) att föräldrar med en intellektuell funktionsnedsättning är i behov av föräldrastödsinsatser som kan likställas med det stöd som ges till föräldrar utan en intellektuell funktionsnedsättning. Författarna menar å andra sidan att föräldrastödet behöver anpassas i form av olika strategier och tekniker utformade för att stödja en förälder med intellektuell funktionsnedsättning i dennes svårigheter. Slayter (2019) menar även att de stödinsatser som ges till en person med intellektuell funktionsnedsättning ofta saknar fokus på föräldrastöd. Swain och Cameron (2003) menar likt författarna att personer med intellektuell funktionsnedsättning är i behov av stöd i form av föräldrautbildning. Swain och Cameron (2003) är sin studie kritiska till nivån och tillgängligheten i det stöd som ofta erbjuds föräldrar med en intellektuell funktionsnedsättning.

3.4 Möjlighet för ny forskning

Centrala resultat som framgår av tidigare forskning är att föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning är en vanligt förekommande grupp i fall om barnmisshandel och försummelse. Gruppen föräldrar med IF har visat sig oftare blivit uppmärksammade än föräldrar som inte har en funktionsnedsättning. Professionellas attityd gentemot målgruppen visar sig vara varierande där en del

professionella menar att föräldrar med IF kan besitta förmågan att tillfredsställa ett barns behov, medan en del menar att denna förmåga beror på föräldrarnas tillgång till stöd. Vidare presenterar tidigare studier möjliga stödinsatser för föräldrar som behöver stärka föräldraförmågan. Det poängteras att föräldrar med IF kan tilldelas samma typer av insatser som föräldrar utan en diagnos, men att dessa insatser behöver anpassas med hjälp av olika verktyg utformade för att stödja en persons funktionsnedsättning.

I den tidigare forskning som presenterats har några av undersökningarna gjorts med ett urval som utgörs av professionella av något slag. De studier som i sin undersökning tillfrågat professionella inom socialt arbete har antingen valt yrkesverksamma på någon form av myndighetsutövning likställt med svensk socialtjänst eller yrkesverksamma inom familjebehandling. Ett fåtal studier har använt sig av båda dessa grupper av professionella i samma studie för att undersöka eventuella skillnader och spänningar mellan grupperna i deras synsätt gentemot målgruppen. Således finner vi det intressant att använda detta urval i vår undersökning.

4. Teori

Avsnittet avser att presentera de teorier och begrepp som använts som utgångspunkt i vår studie. Socialkonstruktivism har vi använt som ett övergripande perspektiv för att förstå begreppet intellektuell funktionsnedsättning, barnets bästa samt föräldraskap, detta då det socialkonstruktivistiska perspektivet kan bidra till en förståelse av ovanstående begrepps position i samhället. Vi har även använt oss av anknytningsteorin för att förstå hur professionella resonerar i ärenden med målgruppen.

4.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Socialkonstruktivismen är en gemensam beteckning för en rad nyare teorier inom samhällsvetenskapen. Wenneberg (2011) menar att det framförallt finns två drag inom socialkonstruktivismen som har haft en viss tyngd inom samhällsvetenskapen. Socialkonstruktivismen innebär en idé om att undvika att notera naturliga handlingar som naturliga. Teorin belyser även att kunskapen och det vetande som människan besitter är socialt konstruerade faktorer och att dessa bygger på att människan lärt sig ett språk som i sin tur strukturerat verkligheten. (Wenneberg 2011) Payne (2008) förklarar vidare att det socialkonstruktivistiska perspektivet har ett postmodernt synsätt som skapar en utgångspunkt i att kunskap är socialt konstruerat. När det gäller att förstå och uppfatta kunskap menar Payne att det är våra åsikter, normer och värderingar som skapar vår bild av verkligheten. Payne (2015) redogör för att socialt arbete är en konstruktion av socialarbetare och klienter och att konstruktionen bygger på den kontext som socialtjänsten utgör. Payne (2015) menar även att interaktionen mellan socialarbetare och klient påverkar den generella konstruktionen av välfärdens innebörd. Eftersom kontexten är vad som formar hur människan konstruerar sin verklighet är det viktigt att komma ihåg att en sådan verklighet ständigt är i förändring. Detta eftersom kontexten vilken individen befinner sig i påverkas av den kunskap som är befintlig i denna tid. (Wenneberg 2011)

4.1.1 Relevans för studien

Genom ett socialkonstruktivistiskt perspektiv vill vi studera omgivningens påverkan på professionellas bedömningar gällande “good enough parenting” avseende målgruppen. Det socialkonstruktivistiska perspektivet anser vi är av stor vikt att lyfta dels för att synliggöra hur professionella konstruerar sina bedömningar, men också för att lyfta fram hur normativa uppfattningar på olika sätt kan påverka professionellas resonemang om målgruppens föräldraförmåga. Enligt Ineland, Molin och Sauer (2019) medför sociala konstruktioner en kollektiv överenskommelse om vad som är normalt och således även avvikande.

Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv hjälper oss att förstå hur professionella definierar föräldrar med en intellektuell funktionsnedsättnings föräldraförmågor som annorlunda utifrån föreställningen om vad som är normalt. Studien har även som syfte att synliggöra hur professionella beaktar barnets bästa i sina bedömningar. Därmed blir ett socialkonstruktivistiskt perspektiv av betydelse för att synliggöra hur professionellas konstruktioner om vad som är good “enough parenting” påverkar konstruktionen om vilka rättigheter ett barn har.

4.2 Anknytningsteori

Bowlby (2010) definierar begreppet anknytning som en förklaring på hur människor utvecklar och bevarar förmågan att använda sig av vissa utvalda personer som skydd i stunder när barnet upplever fara. Broberg, Risholm Mothander och Granqvist (2020) förklarar att även Mary Ainsworth har genom sitt observationsarbete av samband mellan omvårdnad och ett barns anknytning myntat begreppet *trygg bas*. Bowlby (2010) beskriver att föräldrars förmåga att ge en trygg bas bidrar till att barnet vågar utforska sin omgivning i vetskapen om att omsorgspersonen kommer att finnas kvar och välkomna barnet tillbaka med fysisk och känslomässig närvaro, det vill säga en *trygg hamn*. Barnet kan då med hjälp av stöd i sitt utforskande återvända till omsorgspersonen för att fylla på sin bägare av tröst, skydd och stöd i att organisera känslor och upplevelser.

Grundläggande omvårdnadsvariabler beskrivs av Broberg, Risholm Mothander och Granqvist (2020) vara fysisk kontakt, att ge tröst, lyhördhet på barnets

signaler för att kunna tillfredsställa barnets behov samt anpassa sin omvårdnad till barnet och stödja barnet i sitt känslorarbete. Föräldrarnas omvårdnadsbeteende är vad som sedan skapar barnets anknytning och skapar balans mellan den trygga basen och utforskandet av världen. Att det har uppstått anknytning mellan barnet och föräldern behöver i sin tur inte betyda att föräldern utgör en trygg bas för barnet. (Broberg, Risholm Mothander & Granqvist 2020) Inom anknytningsteorin finns olika typer av anknytningsmönster som skapas av barnet och föräldrarnas gemensamma historia av interaktioner: *trygg anknytning*, *otrygg undvikande anknytning*, *otrygg ambivalent anknytning* (Bowlby 2010). Broberg, Risholm Mothander och Granqvist (2020) förklarar att trygg anknytning är det önskvärda anknytningsmönstret där barnet kan förlita sig på att föräldern är tillgänglig och beskyddande om deras närhetsbehov aktiveras. Barnet får även uppmuntran av sin förälder i sitt utforskande samt har tillit till att föräldern lyhört och förutsägbart reagerar på barnets signaler. Resterande anknytningsmönster skapas av att föräldern på något sätt har brustit i de grundläggande omvårdnadsvariablerna.

4.2.1 Anknytningsteorin i bedömningen av föräldraskap

I det professionella arbetet av att bedöma föräldraförmågor och föräldraskap är anknytningsteorin vanligt förekommande. Likvärdigt med att professionella behöver beakta barnets bästa i sina bedömningar krävs även övervägande och reflektioner kring barnets anknytning. Barns olika anknytningsbeteende och dess konsekvens för barnets framtida utveckling synliggörs genom ett professionellt observations- och behandlingsarbete. (Broberg, Risholm Mothander & Granqvist 2020) Forskning visar på att bäst resultat ges av interventioner som riktar sig till föräldrar med syfte att öka förståelsen för hur viktiga de är för sina barn, och på så vis utöva det bästa föräldraskapet som anses möjligt. (Broberg, Risholm Mothander & Granqvist 2020)

Inte nog med att det finns metoder för att skapa förståelse och kunskap hos föräldern om sitt omvårdnadsbeteende och dess påverkan på barnets hälsa och utveckling, så används reflektioner och bedömningar om anknytning även hos professionella. Bowlby (2010) konstaterade att barn som varit med om separationer flera gånger i sitt liv visar större negativa reaktioner än barn som för första gången skiljts åt med sin omsorgsperson. Således påvisas att barns tidigare

erfarenheter har betydelse för deras förmåga att handskas med en skrämmande upplevelse (Bowlby 2010).

Anknytningen mellan barn och förälder poängteras genom denna teori vara en viktig förutsättning för att främja barnets utveckling och välmående. Anknytningsteorin används därmed som ett verktyg i professionellas bedömningsarbete av föräldraskap och barnets bästa i den unika situationen, även i ärenden som avser föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning. Vi har därför valt att använda oss av en anknytningsteoretisk utgångspunkt i vårt analysarbete för att förstå hur professionella resonerar i sin bedömning av ärenden.

5. Metod

Detta avsnitt redogör för vår valda metod och hur undersökningens tillvägagångssätt har sett ut. Avsnittet berör metodval, beskrivning av genomförandet av undersökningen samt etiska principer.

5.1 Metodansats

Vi har genomfört vår undersökning med hjälp den kvalitativa ansatsen semistrukturerade vinjettintervjuer. Bryman (2018) hävdar att denna metodansats används för att förstå hur deltagarna upplever sin sociala verklighet. En vinjettintervju innebär i sin tur att en presentation av ett fiktivt scenario görs under intervjun som respondenterna sedan får reflektera över (Bryman 2018). Vårt metodologiska val grundar sig även på vårt intresse att få syn på vilket förhållningssätt som råder hos yrkesverksamma gentemot den valda målgruppen. Den kvalitativa ansatsen tillåter forskaren att ha närhet till sitt urval och kan på så vis studera verkligheten som personerna själva uppfattar den (Bryman 2018).

Kullberg och Brunnberg (2007) menar att det är en fördel att använda vinjettmetod när man vill studera professionellas föreställningar, normer, resonemang, värderingar och etiska ställningstaganden. Vinjettmetod möjliggör även för forskaren att på ett smidigt sätt få ta del av respondenternas resonemang, åsikter och bedömningar som annars kan vara känsliga, genom att respondenterna får möjlighet att svara på hur de skulle handlat i ett hypotetiskt fall. (Kullberg och Brunnberg 2007)

5.2 Intervjuns genomförande och frågor

Vi utförde sex stycken semistrukturerade intervjuer som var mellan 45-60 minuter långa. Antalet intervjuer samt längden på intervjuerna valde vi med anledning av att vi eftersträvade inhämtning av material från flera olika intervjuer snarare än färre och längre sådana. Detta möjliggjorde en spridning i materialet som kunde användas för att fördjupa vår analys av forskningsområdet. Vinjettintervjuerna genomfördes med hjälp av en intervjuguide där vi på förhand hade konstruerat en fiktiv fallbeskrivning samt intervjufrågor (se bilaga 3).

Fördelaktigt med metoden är att den tillåter forskaren att lägga till eller ändra frågor under intervjun (Bryman 2018). Vårt val av semistrukturerade intervjuer grundas därmed på den flexibilitet som ges i att ställa öppna frågor och anpassa följdfrågor efter varje unik intervju. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) belyser även fördelen med att detta tillvägagångssätt kan bidra till att erhålla en bredare bild och fler nyanser, till skillnad från utfallet av standardiserade frågor. I intervjuerna använde vi oss inledningsvis av bakgrundsfrågor för att få information om deltagaren. Därefter fortsatte intervjun med att låta intervjupersonen läsa och resonera kring en del av vinjetten där vi med hjälp av sonderingsfrågor kunde fördjupa diskussioner som uppstod. Sonderingsfrågor ger upphov till ett mer detaljerat svar då forskaren ber intervjupersonen att fördjupa ett svar som getts på en direkt fråga (Bryman 2018). Vidare hade vi några frågor gällande intervjupersonens helhetsbedömning avseende vinjetten samt hur personen resonerar kring val av insats. Slutligen ställde vi ett fåtal mer generella frågor för att fånga upp eventuella diskussioner som inte uppstod under resonemang kring vinjettens innehåll. Exempel på frågor vi ställde i sistnämnda två teman var: Hur beaktar du barnets bästa i din bedömning? Anser du att det finns normativa uppfattningar om föräldraförmågan hos en förälder med IF i din arbetsgrupp?

5.3 Urval

Vi har genom ett målstyrt urval valt ut respondenter till vår studie. Syftet med ett målstyrt urval är att på ett metodiskt sätt hitta respondenter som är lämpliga för att kunna genomföra studien (Bryman 2018). Att genomföra 6-10 intervjuer ökar säkerheten till att erhålla ett empiriskt material som är relativt oberoende av enskilda individers uppfattningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022). Antalet intervjuer har dels styrts av säkerhet som utgångspunkt men även genom tillgången till informanter samt den begränsade tidsrymden för arbetet.

Vårt urval bygger på rollselektion, vilket Aspers (2007) beskriver innebär att forskaren väljer respondenter utifrån respondenternas yrkesroll. Urvalet av respondenter har således valts efter de yrkesroller som arbetar med att bedöma

föräldraförmågan hos målgruppen och således även vad våra forskningsfrågor vill undersöka. Urvalet som utgörs av totalt sex personer innefattar två personer som är yrkesverksamma inom socialtjänstens utredningsavdelning för barn och unga som är en del av Individ och familjeomsorgen (IFO). Handläggarna inom barn och familj arbetar med att utreda och bedöma föräldraförmågan samt erbjuda lämpliga insatser. Resterande fyra respondenter arbetar inom barn- och familjeinstitution, där tre av deltagarna är familjebehandlare och arbetar på uppdrag av socialtjänsten med syfte att stärka en bristande föräldraförmåga. En deltagare av deltagarna är utredare på en barn- och familjeinstitution och arbetar med att göra en djupare kartläggning av socialtjänstens redan inledda utredning. Vi kom i kontakt med våra deltagare genom att först få kontakt med enhetschefen på respektive arbetsplats som sedan kunde vidarebefordra förfrågan om deltagande i studien till utredare inom barn-och unga samt yrkesverksamma på barn- och familjeinstitutionen. I vår studie kommer deltagarna att benämnas i form av "intervjuperson 1, (utredare på socialtjänst) för att synliggöra respondenternas olika yrkestillhörigheter.

5.4 Analys & bearbetning

Vi använde oss av en diktafon för att spela in våra intervjuer för att sedan transkribera datamaterialet. Vi har sedan gjort en tematisk analys av vårt empiriska material. En tematisk analys genomförs genom att urskilja centrala teman i datamaterialet, vilket görs med hjälp av en kodningsprocess (Bryman 2018). Bryman (2018) menar att forskaren skapar mening i data genom att koda och på så vis även tolka materialet utefter vad som är intressant för undersökningens forskningsfrågor. Huvudteman som urskiljts i vårt datamaterial är: synen på intellektuell funktionsnedsättning, föräldraskap och barnets bästa. Några exempel på underteman som vi formulerat utifrån våra huvudteman är: människor eller en socialt konstruerad målgrupp, 'good enough parenting' och barnets bästa eller funktionsrättskonventionen?

Under sorteringsfasen var vi noggranna med att ordna materialet för att utvinna empirins innehåll och olikheter, vilket gjordes genom att läsa igenom materialet ett flertal gånger och på så vis göra oss bekanta med det. Detta för att sedan

möjliggöra en ordning och uppdelning av det empiriska materialet. Rennstam & Wästerfors (2015) menar att det är nödvändigt att forskaren reducerar sin empirin genom att ta bort och välja ut delar av empirin för att få fram ny och preciserad kunskap som antingen kan styrka eller invända mot teorin.

5.5 Etik

Vid planering och utförande av en undersökning behöver forskaren ta hänsyn till etiska forskningskrav. Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som utförs i Sverige finns fyra forskningsetiska principer som bör följas. Den första av dessa fyra principer är *informationskravet*, vilken innebär att forskaren ska informera deltagarna om undersökningens syfte (Eldén 2020:30f). I samband med att inbjudan till studiens deltagare skickades ut, bifogades ett informationsbrev som innehöll information om undersökningens syfte samt information om vilken roll och hänseenden som gäller för deltagaren (se bilaga 1). Det andra forskningsetiska kravet är *samtyckeskravet* som innebär att deltagaren måste samtycka till sitt deltagande i studien (Eldén 2020:30f). I samband med att vi informerade om studiens syfte lät vi intervjupersonerna frivilligt bedöma om de ville vara delaktiga i studien. För att säkerställa samtycken från intervjupersonerna använde vi oss av en samtyckesblankett (se bilaga 2).

Konfidentialitetskravet är det tredje etiska forskningskravet som handlar om att inte sprida uppgifter som inhämtats i förtroende (Eldén:2020:30f). För att inte sprida personliga uppgifter om deltagarna har vi anonymiserat sådana uppgifter. Däremot poängterar Eldén (2020:131) att det inom kvalitativa studier är nästintill omöjligt att garantera deltagarna anonymitet då kopplingar mellan detaljer i materialet och deltagare ändå kan göras. Då vi i studien har ett urval som består av personer från olika verksamheter försvåras möjligheten för läsaren att koppla deltagandet i vår studie till en specifik yrkesverksamhet. Således tar vår studie även hänsyn till konfidentialitetskravet. Den fjärde principen inom forskningsetiken gäller *nyttjandekravet*, vilket innebär att insamlad information och data endast får användas i enlighet med forskningens syfte (Eldén 2020:30f). Vi har med anledning av denna princip raderat samt förstört all datamaterial efter att undersökningen är avslutad.

Utöver de fyra forskningsetiska kraven finns även andra faktorer att ta hänsyn till vid planering och genomförande av en studie. Däribland ska forskningsidén inledningsvis genomgå en etikprövning (Eldén 2020:33). Eftersom vår studie är en kandidatuppsats genomgår vårt arbete i samarbete med en handledare etiska reflexiva ställningstaganden med syfte att uppfylla de etiska forskningskraven. Vidare är det av stor vikt att reflektera över vilka som ska ingå i undersökningens urval för att undvika etiska dilemman. I en sådan reflektion ska *identitetsskyddskravet* beaktas genom att fundera på om det finns risker som medföljes av målgruppens deltagande i studien som väger över för nyttan av att forskningen genomförs. (Eldén 2020:78f) Med hänsyn till detta forskningsetiska krav valde vi att vända oss till yrkesverksamma och undersöka deras resonemang och bedömningar i valt forskningsområde. Urvalet utgörs således av professionella, delvis från olika verksamheter, som inte riskerar att ta skada av att delta i undersökningen.

5.6 Tillförlitlighet

För att öka tillförlitligheten i vår studie har vi valt att endast använda oss av en konstruerad vinjett, som användes i samtliga intervjuer. Kullberg och Brunnberg (2007) hävdar att genom att utgå från samma fiktiva fallbeskrivning i samtliga intervjuer bidrar till att svaren blir mer tillförlitliga än vad som är möjligt med andra metoder. Vidare beskriver Sohlberg & Sohlberg (2013) begreppet *validitet* som handlar om vikten av att forskaren undersöker vad studien har för avsikt att undersöka. Den fiktiva fallbeskrivningen och de tillhörande intervjufrågorna valdes med avsikt att synliggöra hur professionella resonerar i ärenden med målgruppen. Således har vi utformat en intervjuguide som tydligt efterfrågar och svarar mot undersökningens syfte och frågeställningar.

Bryman (2018) förklarar att *reliabiliteten* även är en viktig del av tillförlitligheten i en forskningsstudie, genom att forskningsresultaten kan reproduceras av andra forskare vid en annan tidpunkt. Bryman (2018) förklarar att reliabiliteten kan säkerställas genom en fullständig och tillgänglig redogörelse för alla faser i forskningsprocessen. För att uppfylla reliabilitet redogör metodavsnittet i vår

undersökning för hur vi har gått tillväga under forskningsprocessen där vi utförligt redovisar för vårt urval, genomförande av intervjuer samt hur vi har gått tillväga för att analysera vårt empiriska material. Inte att förglömma är däremot att med ett socialkonstruktivistisk perspektiv som utgångspunkt är kontexten, vilken konstruerar människans kunskap, i ständig förändring och en ny forskning med samma tillvägagångssätt kan således inte garantera ett likvärdigt resultat.

Under forskningsprocessen har resultaten även ifrågasatts genom Brymans (2018) delkriterier inom tillförlitlighetskravet, vilka bland annat är *trovärdighet*, *överförbarhet* och *en möjlighet till att styrka och konfirmera*. Bryman (2018) menar att trovärdigheten ska synliggöras i forskarens beskrivningar av undersökningen för att möjliggöra en acceptans hos mottagarna. Eftersom vår studie grundar sig i ett identifierat forskningsproblem som dessutom har stöd i andra forskningsstudier kan undersökningens syfte och frågeställningar med tydlighet kopplas till ett existerande socialt problem. Begreppet trovärdighet avser även att respondenterna i undersökningen ska få möjlighet till att konfirmera att forskaren har framställt en korrekt tolkning av hur deltagande respondenter uppfattar sin sociala verklighet (Bryman 2018). Därav har vi erbjudit respondenterna att ta del av studien efter avslutat arbete samt erhållit en öppenhet mot invändningar av våra tolkningar av det empiriska materialet.

Det andra del kriteriet inom metodens tillförlitlighet menar Bryman (2018) handlar om *överförbarhet*, vilket syftar till om forskningsresultaten kan presenteras och vara betydelsefulla i andra sammanhang utöver de som finns presenterade i studien. Syftet med vår undersökning är att få syn på professionellas synsätt gällande en viss målgrupp samt undersöka professionellas resonemang och bedömningar gällande en specifik målgrupp. Eftersom ett sådant fenomen även går att applicera i andra kontexter där forskaren vill undersöka hur ett visst synsätt kan forma professionellas arbete blir *överförbarheten* möjlig för vår studie.

Det sistnämnda del kriteriet som Bryman (2018) redogör för är *möjligheten till att styrka och konfirmera*, som betyder att forskaren under forskningsprocessen är medveten om att det inte är möjligt att erhålla fullkomlig objektivitet i samhällelig

forskning. Bryman (2018) menar att det således är av stor vikt att forskaren reflekterar över vilken roll hen besitter i undersökningen. I vår studie har vi strävat efter att vara tydliga gällande vad som är respondenternas beskrivningar av deras sociala verklighet och åtskilja dessa från våra analytiska ställningstaganden. Genom att vara medveten om att det inte går att erhålla fullständig objektivitet i samhälllig forskning har vi även tagit en distanserad roll till våra deltagare i studien, detta genom att vi skickade förfrågan om deltagande till chefer på olika arbetsplatser istället för att fråga specifika personer från vårt befintliga kontaktnät.

5.7 Arbetsfördelning

Vi valde att gemensamt genomföra och skriva vår studie för att få en fördjupad kunskap, förståelse och analys på vårt valda forskningsområde. Vid tillfällen där vi delat upp arbetet var vi noga med att arbetsbördan skulle vara jämnt fördelad samt att tillsammans gick igenom de delar vi fördelat. Intervjuerna gjorde vi gemensamt men där en fick huvudansvaret för att driva intervjun medan den andra bistod med stöd och inflikningar. Transkriberingarna delade vi upp emellan oss. Det största arbetet har vi alltså gjort gemensamt.

6. Resultat & Analys

I avsnittet presenteras undersökningens resultat samt analys av det empiriska materialet. Analysen är uppdelad utifrån tre huvudteman som framgick av kodningsarbetet. Våra huvudteman är sedan uppdelade i underteman som urskiljts av kodningen. Det empiriska materialet har analyserats med stöd av huvudteman och underteman samt vald teori.

<u>Huvudteman</u>	<u>Underteman</u>
Synen på intellektuell funktionsnedsättning	<ul style="list-style-type: none"> • Människor eller en socialt konstruerad målgrupp? • Begränsning eller tillgång
Föräldraskap	<ul style="list-style-type: none"> • Good enough parenting • Anknytning, den primära bedömningsansatsen? • Förälderns behov av hjälp i hemmet
Barnets bästa	<ul style="list-style-type: none"> • Nätverket som kompensation • Barnets bästa eller funktionsrättskonventionen?

6.1 Synen på intellektuell funktionsnedsättning

6.1.1 Människor eller en socialt konstruerad målgrupp?

Intervjupersonerna i vår undersökning har alla fått göra en definition av vad begreppet intellektuell funktionsnedsättning innebär enligt deras uppfattning. Av intervjupersonernas definitioner framgår det vilka typer av förmågor som en person med diagnosen kan ha svårigheter med. Samtliga intervjupersoner beskriver att en person med IF har nedsatta kognitiva förmågor, vilket synliggörs på flera olika sätt. Intervjuperson 2 (behandlare) sade "Jag skulle beskriva att IF diagnosen innebär att en person har sänkt kognitiv förmåga på olika sätt." Det kan vara allt från minne och abstrakt tänkande, mentaliseringsförmåga, sociala

förmågor och ta in ljud och ljus”. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppgav följande “Men att det är svårt just det här med inläring och generalisering, svårt för att mentalisera utifrån att det ofta blir det här svart och vita tänket och att de har svårt att tänka ytterligare ett led.” Tre av intervjupersonerna definierar även att en svårighet som föräldrar med IF ofta har är att minnet blir situationsbundet, vilket gör att personen har svårigheter med att omsätta samma inlärd kunskap i olika situationer. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) nämner även att personer med diagnosen generellt har svårt att ta till sig information.

“Vissa föräldrar med IF har svårare att vara följsamma, har jag upplevt. Det blir ett mer fyrkantigt tänk i vissa avseenden. [...] De kan lära sig något men uppstår det en situation där man behöver omsätta det till en ny situation så är det vissa som har svårt att göra den kopplingen. [...] Så generellt svårt att ta till sig information” (Intervjuperson 4, utredare på socialtjänst).

“En intellektuell funktionsnedsättning är ganska förknippad med svårigheter i föräldraskapet och där behöver man gå in och stärka upp från ganska många olika håll” (Intervjuperson 3, utredare på institution).

I flertalet intervjuer betonades däremot att diagnosen IF kan skildras i olika nivåer, vilka påverkar hur stora svårigheter som personen har. Intervjuperson 2 (behandlare) förklarar att det görs en utredning för att ta reda på vilka kognitiva förmågor som personen har svårigheter med samt uppger följande “...beroende på vilken typ av IF man har kan det ligga på olika nivåer och man har då problem med olika saker.” Flera respondenter förklarar att föräldrar med IF ofta besitter förmågan att knyta an till sitt barn och uttrycker en stor kärlek till barnet men att personer med IF istället ofta brister i andra delar gällande omsorg av barnet.

“Min erfarenhet är att föräldrar med IF ofta har svårt med det känslomässiga. De kan ha väldigt stor kärlek till sina barn men att det kan vara svårt med till exempel veta hur mycket man ska prata med sitt barn, förebygga konflikter och ligga steget före.” (Intervjuperson 3, utredare på institution)

Intervjupersonerna fick vidare resonera kring hur de upplever kunskapsnivån om målgruppen. Det poängterades i flertalet intervjuer att professionella inte har tillräckligt mycket kunskap i hur de ska gå tillväga för att möta personer med IF utifrån deras kognitiva svårigheter, samt att professionella ofta brister i förmågan att anpassa information till föräldrar med IF. Utredare på socialtjänsten uttryckte att yrkesgruppen behöver mer kunskap om målgruppen. Behandlarna uttryckte å andra sidan att andra yrkesgrupper saknar förståelse för målgruppen och således även hur de ska arbeta med personer med IF. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan det tydas att olika yrkesgrupper har ett varierande förhållningssätt gentemot målgruppen, vilket i sin tur kan konstruera en gemensam syn inom yrkesgruppen, på svårigheter och konsekvenser som anses medfölja av diagnosen.

“Absolut, att vi hade behövt mer kunskap om det. Mer detaljer om diagnosen IF och vilka olika nivåer det finns och lite mer om hur det kan kopplas till föräldrarnas förmågan.” (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

“Jag skulle säga att man inte har förståelse för inlärningsprocessen för folk med kognitiva svårigheter, vare sig det finns en diagnos eller inte. Kompetensutveckling i denna typ av arbete är jätteviktigt när det kommer till att veta var man ska lägga ribban utifrån föräldrarnas förutsättningar.” (Intervjuperson 2, behandlare)

Under intervjuerna fick respondenterna även besvara en fråga om de anser att det finns normativa uppfattningar om föräldraförmågan hos en förälder med IF inom deras arbetsgrupp. Fyra av intervjupersonerna uppgav att det finns normativa uppfattningar kring målgruppen. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppger att det generellt finns en negativ uppfattning av föräldrar med IF och hur diagnosen kan påverka föräldraskapet, särskilt gällande rutiner, inlärningsförmåga och svårigheter att mentalisera. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) hävdar å andra sidan att professionella ibland tenderar att ha lägre krav på ‘good enough parenting’ i ärenden avseende målgruppen. Intervjuperson 6 (behandlare) belyser vikten av att vara medveten om hur man som professionell resonerar gällande

föräldrar med diagnosen för att kunna hjälpa varandra att vara objektiv i sina bedömningar av föräldraförmågan, med eller utan en funktionsnedsättning.

“Nu kanske vi är lite mer medvetna än andra yrkeskategorier. Men absolut tänker jag att det finns normativa uppfattningar om målgruppen. Snacket går där folk berättar om sin initiala oro kring en familj på grund av att någon av föräldern har en diagnos. Men det tänker jag har att göra med att vi människor behöver tänka och bolla idéer med varandra. Jag tror inte det kommer från ett ställe där man vill vara elak. Men absolut att folk, jag inkluderat, spånar om grejer som inte stämmer. Så man får bara försöka hjälpas åt att påminna varandra om att inte hålla på så för mycket.” (Intervjuperson 6, behandlare)

Två av intervjupersonerna angav däremot att de inte anser att det finns normativa uppfattningar om målgruppen på deras arbetsplats. Intervjuperson 5 (behandlare) förklarar att det inte finns några normativa uppfattningar, vilket eventuellt kunde bero på att kunskapsnivån om målgruppen är hög i dennes arbetsgrupp. Att kunskapsnivån skulle ha en inverkan på kvaliteten av den professionellas arbete gentemot målgruppen poängterade även intervjuperson 2 (behandlare) som menar att det ofta saknas förståelse för inlärningsprocessen hos föräldrar med IF.

“Jag tror att på ett sådant här ställe så vill man gärna sätta in mycket insatser och man vill gärna göra ett bra jobb, men detta kan ofta stjälpa föräldrarna istället för att hjälpa dem. Om man vet om vad det innebär med en nedsatt kognitiv förmåga så vet man också om att stress, press och mycket information kommer man ingenstans med.” (Intervjuperson 2, behandlare)

Sammantaget synliggör det empiriska materialet att personer med IF kategoriseras utifrån en social konstruktion av vad som är avvikande från det normala. Samtliga intervjupersoner lyfter att funktionsnedsättningen kan innebära generaliserings- och mentaliseringssvårigheter hos en person. Ur socialkonstruktivistisk synvinkel är sociala konstruktioner en kollektiv överenskommelse om vad som är normalt (Ineland, Molin & Sauer 2019). Således kan det hävdas att vad som är ‘normalt’ och därmed även vad som avviker från det normala är en utgångspunkt av en socialt konstruerad verklighet.

Av det empiriska materialet går det även att utläsa att professionellas erfarenheter är att föräldrar med IF ofta har ett starkt känslomässigt band till sitt barn, men att föräldrar med diagnosen ofta brister i andra omvårdnadsaspekter samt att föräldrarna har strukturella- och inlärningssvårigheter. Intervjupersonerna betonar alla vikten av en trygg anknytning för att främja en god utveckling hos barnet, vilket överensstämmer med den anknytningsteoretiska utgångspunkten om att föräldrars omvårdnadsbeteende är vad som utgör grunden för barnets anknytning till föräldern.

Slutligen går det även att tyda ett visst samband mellan kunskapsnivån om målgruppen hos professionella med det kvalitativa arbetet som utförs. Utredarna hävdar att det finns personer som har spetskompetens gällande målgruppen, men att sådan utbildning främst förekommer utanför myndighetsarbetet och att det även hade behövts på socialtjänst. Detta bekräftas av att behandlare och utredare på institution uppgav sig ha utbildningen PYC (parenting young children), vilken är en utbildning särskilt inriktad på föräldrar med IF, och därmed utökad kunskap om arbetet med målgruppen. Behandlare poängterar även att förståelse för hur personer med IF fungerar är av stor betydelse för att kunna erbjuda rätt typ av insats och stöd i vardagen.

6.1.2 Begränsning eller tillgång

I det empiriska materialet framgår det två olika synvinklar på hur diagnosen IF kan påverka en persons liv. Vi har valt att döpa dessa två synsätt till begränsning och tillgång. När intervjupersonerna får resonera kring vinjetten synliggjordes vilken av dessa två synsätt som främst användes i den professionellas bedömning av diagnosens påverkan på föräldraförmågan. Intervjuperson 3 (utredare på institution) beskriver i enlighet med intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) att personer med IF ofta kan ha svårt att erkänna sin diagnos och dess påverkan på föräldraskapet. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) menar även att det kan vara svårt att arbeta med målgruppen med tanke på svårigheterna att erkänna diagnosen. Intervjupersonerna resonerar därmed gällande att det medföljer vissa svårigheter av diagnosen som blir en begränsning i föräldraförmågan. I följande citat synliggörs även en tydlig förväntan hos intervjupersonen att diagnosen innebär begränsningar för personen.

“Det första jag tänker på är att det finns en konstaterad IF diagnos och då vet man om att det kommer medkomma vissa svårigheter för att denna föräldern har svårigheter från början och att man får arbeta med det på något sätt. [...] Hon har säkert svårt att tänka ut nästa steg och göra en förändring. Det tänker jag också är en sån sak som en förälder med IF har svårt för, att kunna göra en förändring när man får det till sig.”

Efter vinjettdel del 1 (Intervjuperson 4, utredare på socialtjänst)

Den andra synvinkeln utgörs av att den professionella ser tillgångar med att föräldern har en diagnostiserad IF. I intervjuerna med intervjuperson 1 (behandlare), intervjuperson 3 (utredare på institution) och intervjuperson 6 (behandlare) benämns det vid flera fall som att föräldern har olika rättigheter med anledning av sin diagnos, som kan kompensera för de försämrade kognitiva förmågorna personen besitter. Intervjupersonerna förklarar att sådana rättigheter kan innebära ett särskilt stöd eller anpassning i det stöd som redan finns.

“Här finns ingen problematik kring flickan. [...] Har flickan ingen problematik kan ju mamman ha dessa svårigheter. Bara för att mamma har generaliseringssvårigheter och inlärningssvårigheter betyder det inte att det sipprar ut på flickan på något sätt. Flickan kan ju fortfarande vara välmående. [...] Att mamma har inlärningssvårigheter behöver inte vara ett problem då exempelvis mormor kanske är jätteduktig på att lära sig saker och som kan lära vidare det.”

Efter vinjettdel 2. (Intervjuperson 2, behandlare)

Gemensamt i några av intervjupersonernas resonemang var även en diskussion gällande hur information förmedlas till mamman i vinjetten. De professionella förklarar, vilket synliggjordes tidigare, att en person med IF kan ha svårt att ta till sig information i vissa sammanhang. Enligt presentationen av funktionsrättskonventionen tidigare i detta dokument framgår även att en person enligt artikel 21 har rätt till information som är anpassad efter dennes förmåga. Intervjuperson 2 (behandlare) förklarar särskilt hur information på olika sätt kan ges till mamman och huruvida personen som ger informationen anpassar denna utifrån mammans förmåga.

“Jag är intresserad av att veta på vilket sätt som detta har poängterats för mamman, denna problematiken. Har hon fått informationen i skrift eller fått den verbal? Vem har gett henne informationen? Är det en person på skolgården som säger det lite snabbt när hon går förbi, eller är det att man faktiskt har haft ett möte med henne.”

Efter vinjett del 1 (Intervjuperson 2, Behandlare)

Av det empiriska materialet framgår det att intervjupersonerna som är utredare har resonemang som kan tyda på att diagnosen IF ses som en begränsning av personens förmågor. Detta medan behandlarna i vår studie betonar rättigheter som en person med diagnosen kan ha samt hur eventuella svårigheter inte nödvändigtvis behöver innebära konsekvenser på föräldraförmågan. Eftersom de yrkesprofessionella tillhör två olika led i arbetet med målgruppen kan det möjligtvis även bidra till att kunskap och attityd formas av yrkesgruppens rådande diskurs.

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan det antydvas att de olika yrkesgrupperna behandlare och utredare har ett relativt samsynt förhållningssätt gentemot vad det kan innebära att ha diagnosen IF. I vårt empiriska material framgår det att behandlare erhåller en samsynt konstruktion av IF och att denna kan innebära svårigheter men att den inte nödvändigtvis behöver göra det, utan istället att den kan användas för att belysa personers rättigheter i samhället. Detta medan utredarna erhåller en konstruktion om att diagnosen innebär svårigheter hos personen som i sin tur får negativa konsekvenser på föräldraförmågan. Intervjuperson 3 (utredare på institution) uppgav i intervjun att denne har utbildningen PYC och således en utökad kunskap om intellektuellt funktionsnedsatta föräldrars rättigheter i samhället, däribland intervjupersonens resonemang om rätten till begriplig information. I resterande del av intervjun hade intervjuperson 3 (utredare på institution) liknande resonemang som övriga utredare i studien om att diagnosen ofta innebär begränsningar.

6.2 Föräldraskap

6.2.1 Good enough parenting

Intervjupersonerna i vår studie har alla fått göra en beskrivning av vilka egenskaper som de anser är viktigast i ett föräldraskap. Ett gemensamt tema som kan utläsas för intervjupersonerna 1 (utredare på socialtjänst), intervjuperson 3 (utredare på institution), intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst och intervjuperson 5 (behandlare) är att de ansåg att en av dem viktigaste förmågorna är att vara emotionellt tillgänglig. Intervjuperson 6 (behandlare) uppgav att vilja, kärlek och anknytning är tre förmågor som är av vikt att erhålla i ett föräldraskap för att vara en trygg vuxen för barnet.

“Jag skulle säga vilja och kärlek och anknytning. Viljan tänker jag är baserad på ett engagemang och en vilja att ställa upp för sitt barn. Både praktiskt men också känslomässigt. Att föräldern vill vara en trygg vuxen i barnets liv.”
(Intervjuperson 6, behandlare)

Ett gemensamt tema för intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) och intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) är att de anser att förmågan till att upprätthålla god struktur i vardagen är en viktig föräldraförmåga. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) sade “viktigt är att föräldrar kan upprätthålla god struktur i vardagen, kunna planera saker och ha de rutiner som flickan behöver”. Samma intervjupersoner nämnde tidigare att det finns en förväntan att föräldrar med IF ofta har svårt att upprätthålla rutiner i vardagen. Det går därmed att tyda att respondenterna anser att föräldrar med IF generellt inte besitter en av de viktigaste förmågorna i ett föräldraskap.

Synen på vilka som är de viktigaste förmågorna i ett föräldraskap kan antas ha en betydande roll i de professionellas bedömningar av vilka förmågor som innefattas i begreppet ‘good enough parenting’. Med utgångspunkt i det socialkonstruktivistiska perspektivet där normer, värderingar och åsikter är vad som skapar vår bild av verkligheten (Payne 2015) går det att tolka de professionellas resonemang som ett resultat av hur samhället gemensamt har skapat en konstruktion av ett bra föräldraskap. Med denna utgångspunkt skapar

utredare samt behandlare en normativ bild av ett föräldraskap som anses vara 'good enough', vilket resulterar i att alla föräldrar som inte passar in i dessa ramar är ett avvikande från det 'normala'. Således jämförs även föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning med föräldrar utan en sådan diagnos och bedöms på jämbördigt sätt utifrån begreppet 'good enough parenting'. Intervjuperson 3 (utredare på institution) beskriver en uppfattning av att det i vissa fall med målgruppen finns en risk att föräldrarnas förmågor inte provas tillräckligt då det redan finns en negativ förutfattat syn på hur föräldrar med IF brister i föräldraskapet. Å andra sidan uttrycker intervjuperson 3 (utredare på institution) att det även finns ärenden med målgruppen där den professionella har en lägre förväntan på vad som är 'good enough'. Frågan är om det är en rimlig anpassning att sänka förväntan på vad som är ett 'good enough' föräldraskap avseende en målgrupp som av samhällets konstruktion redan avviker från det 'normala'.

6.2.2 Anknytning, den primära bedömningsansatsen?

Intervjupersonerna fick under intervjun stort utrymme att resonera kring det fiktiva fallet som utgör vinjetten i intervjun, på liknande sätt som om det vore ett ärende på deras arbetsplats. Samtliga professionella använder termerna *risk* och *skydd* när de gör sin bedömning. I den första vinjettdelen fick intervjupersonerna kort information om vad orosanmälan från skolan på familjen grundade sig på. Däribland delges information kring att flickan ofta kommer i kläder som inte passar för säsongen och att mamma fått denna information från skolan utan att förändring gjorts. Samtliga intervjupersoner uttryckte en utforskande inställning kring var informationen kommer ifrån, i vilka situationer som svårigheterna synliggörs och vilken eventuell anledning som kan ligga bakom familjens nuvarande situation. Intervjupersonerna som resonerade kring vilka risker som fanns i ärendet lyfte mammas bristande förmåga att strukturera vardagen. Däribland uppger respondenterna att flickan kommer till skolan i opassande kläder är en indikation på brister i mammas strukturella förmåga. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) beskriver likt intervjuperson 5 (behandlare) att mamma behöver kunskap om vilka kläder som passar för säsongen samt vikten av att ha rutiner i vardagen.

När intervjupersonerna inledningsvis fick resonera kring det fiktiva fallet framgick en någorlunda samsyn gällande vilka risker som finns hos familjen. Två av intervjupersonerna resonerade kring flickans energi och varför den påverkas på ett negativt sätt i deras vardag. Intervjuperson 2 (behandlare) betonar att flickans brist på energi är den största riskfaktorn för barnets hälsa. Det kan tydas att de professionella ser ett samband mellan avsaknaden av rutiner i vardagen med flickans låga energinivå. Samtliga intervjupersoner resonerar i enlighet med intervjuperson 6 (behandlare) att det krävs mer information om familjen och i vilka situationer som svårigheterna framkommer för att vidare kunna bedöma mammas föräldraförmåga.

“Mitt första hade varit att försöka kartlägga mer. Är det bara vid dessa situationer det är såhär? och vad har detta med energin att göra? är det att hon inte äter eller har det att göra med att hon inte sover, eller annat? Så att man frågar mamman om detta.”

Efter vinjettdel 1 (Intervjuperson 6, behandlare)

I vinjettdel två fick intervjupersonerna tillgång till mer information om mamman i det fiktiva fallet. I informationen framgick det att mamman är diagnostiserad med IF vilket för henne innebär inlärnings- samt generaliseringssvårigheter. Det framgår även att mamman är trött och att hon känner ett starkt band till sin dotter. Vi bad intervjupersonerna att resonera kring mammas svårigheter samt vilka eventuella konsekvenser dessa kan få för barnet. Intervjuperson 5 (behandlare) poängterar att mammans mående kan ha stor inverkan på flickans liv, och syftar då på att mamma är trött. Efter att denna information delgavs synliggjordes att respondenterna inte längre hade samma syn på eventuella risk- och skyddsfaktorer hos familjen då de uppgav en varierande mängd oro för riskerna. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) belyser särskilt oro gällande mammas strukturella svårigheter medan intervjuperson 5 (behandlare) uttrycker oro över att flickan får ta mycket ansvar i vardagen samt över sin egen inlärning på följande sätt “om mamma inte kan stötta flickan i sin skolgång för att mamman själv har svårt att lära sig saker, är det en risk.”

“Men jag får också en känsla av att mamman inte klarar det själv. [...] Det här med svårigheter att planera och strukturera sin vardag innebär ganska mycket för flickan. Det innebär att det blir svårt för flickan att komma i tid till skolan, det innebär kanske att det inte finns struktur med mat och sömn och att få en rutin på vardagen som flickan behöver.”

Efter vinjett del 2 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

Intervjuperson 2 (behandlare) belyser inte samma höga oro gällande eventuella konsekvenser av mammas svårigheter, utan belyser istället att svårigheterna inte behöver innebära en direkt konsekvens för flickan. Intervjuperson 2 (behandlare) förklarar även att familjen har flera skyddsfaktorer i form av god anknytning och familjens nätverk. Intervjuperson 5 (behandlare) betonar att en skyddsfaktor kan vara de indikationer som finns på att mamman har en god mottaglighet. Intervjuperson 6 (behandlare) för ett liknande resonemang som intervjuperson 2 (behandlare) om att familjens skyddsfaktorer, främst gällande barnets anknytning till mamman och familjens nätverk, kan väga tyngre i bedömningen än eventuella riskfaktorer som familjen kan ha avseende avsaknad av rutiner i vardagen.

“Gällande inläringssvårigheter beror det helt på hur flickan reagerar på sin mamma och hur deras anknytning är. För i dagens samhälle, att mamma jobbar också, innebär att flickan har tillgång till både till skolpersonal och antagligen fritidspersonal och hennes mammas inläringssvårigheter behöver därför inte påverka hennes personliga inläring eftersom hon har andra trygga vuxna runt omkring sig som hon får ta del av inläring. Så det behöver inte alls påverka något.”

Efter vinjettdel 2 (Intervjuperson 2, behandlare)

I tredje vinjettdelen fick intervjupersonerna mer information om flickan i den fiktiva familjen. Samtliga intervjupersoner för återigen resonemang kring huruvida mycket ansvar flickan behöver ta i vardagen. Intervjuperson 5 (behandlare) och intervjuperson 6 (behandlare) belyser båda oro gällande att flickan får somna på egen hand och således vara själv i sina känslor av att vara mörkrädd. Intervjuperson 3 (utredare på institution) nämner att det finns en hög oro utifrån mammas bristande strukturella förmåga, på liknande sätt som intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) tidigare gjorde. Behandlarna har inte

bekräftat den oro som utredarna har betonat utan har istället lyft brister i föräldraförmågan som en eventuell riskfaktor.

“Men jag tänker också att det är svårt med rutiner och att det påverkar barnets vardag väldigt mycket och hennes skolsituation. Då får man en hög oro utifrån det. [...] Så jag tänker att det finns mycket att jobba på i den här familjen som inte är så tydlig från början”

Efter vinjett del 3 (Intervjuperson 3, utredare på institution)

Flera av intervjupersonerna resonerade kring att mamman och flickan har båda uppgett trygghetskänslor gentemot varandra, vilket ses som en skyddsfaktor i deras professionella bedömning. Även flickans goda förmågor i samspel med andra barn poängteras vara en skyddsfaktor. Intervjuperson 2 (behandlare), intervjuperson 3 (utredare på institution) och intervjuperson 5 (behandlare) poängterar i enlighet med intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) att anknytningen mellan mamman och flickan är en skyddsfaktor. Tidigare har det konstaterats att anknytningsteorin är en grundläggande del i professionellas bedömningsarbete av föräldraförmågan.

“Att hon är nyfiken och social och att det funkar med andra barn. [...] Jag tänker att det är ganska viktiga skyddsfaktorer inom henne själv, som hon kommer ha nytta av och att hon tycker om sin mamma. [...] Flickan beskriver också en fin relation med mamman och därför känns det som att det finns något positivt i deras relation.”

Efter vinjett del 3 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

Intervjuperson 3 (utredare på institution) uttrycker en oro för barnets framtid gällande mammas förmåga att anpassa sig till barnets utveckling. Respondenten hävdar att även om familjens nuvarande situation ser ut att vara ‘good enough’ behöver familjen ändå ha kontakt med professionella på området. Samma intervjuperson har tidigare nämnt att en förälder med IF ofta behöver stöd gällande flera saker i vardagen. Det kan därmed tydas en eventuell underliggande tanke om att mamman kommer behöva stöd med anledning av sin diagnos, även om det inte visas tydligt i dagsläget.

“Men barnet kommer alltid utvecklas och även om man kan få till en bra situation just nu så kommer det alltid komma nya steg där barnet behöver fångas upp och där behöver man ifrågasätta om mamman kan tillgodose barnets behov i nästa utvecklingssteg. Man kan inte bara släppa för att det ser bra ut nu.”

Efter vinjettdel 3 (Intervjuperson 3, utredare på institution)

I vinjettdel fyra fick respondenterna information kring familjens nätverk varpå flera av intervjupersonerna återupptar den tidigare diskussionen om nätverkets betydelse i bedömningsarbetet. Intervjuperson 2 (behandlare) hävdar att nätverket är en skyddsfaktor i detta ärendet, särskilt då föräldern har vänner med barn i närliggande ålder samt kontakt med andra familjemedlemmar. “Om man har ett tryggt socialt nätverk kan det väga upp för saker som en förälder inte är god för.” Även intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) nämner att vänner med barn är en skyddsfaktor och att nätverket alltid används som en del i bedömningsarbetet. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) benämner förutsättningar med att någon i nätverket kan kompensera för mammas brister.

“Sen blir man väldigt orolig ändå över att hon får leka på egen hand och att hon får lägga sig utan sin mamma och då tänker jag på om det finns någon annan som hon kan leka med ibland om mamman inte alltid orkar. [...] Kan man kompensera för detta på något sätt.”

Efter vinjettdel 4 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

När intervjupersonerna sammanfattar sin helhetsbedömning syns olika bedömningar gällande vilken typ av oro som finns över familjen. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) och intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) för båda ett resonemang som tyder på samsyn i bedömningen av att familjen är i behov av stöd i flera delar av föräldraskapet. Samtliga utredare från socialtjänsten bedömer således att det finns en oro gällande barnets situation där mamma inte tillgodoser barnets behov. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) uttrycker att ärendet är aktuellt för familjebehandling.

“Sen tänker jag att det finns en oro för flickan, man känner att det finns en risk att hon far illa i sin nuvarande situation. Mamman tillgodoser inte alla behov. Hon tillgodoser inte stimulansen, den grundläggande omsorgen med hygienrutiner.

Jag tror att mamman tillgodoser det känslomässiga till en viss del men jag tror inte att hon når hela vägen, även om det finns en fin relation och en stor kärlek.”

Efter vinjettdel 4 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

Samtliga behandlare men främst intervjuperson 2 (behandlare) och intervjuperson 6 (behandlare) frångår till viss del oron som uttrycktes ovan gällande mammas bristande strukturella förmåga. Intervjuperson 5 (behandlare) uttrycker att det finns mycket värme och kärlek i relationen mellan barnet och föräldern där nätverket kan användas som avlastning för mamma. Intervjuperson 5 (behandlare) betonar även vikten av att familjen får vara tillsammans även om mamma är i behov av visst stöd i sin föräldraförmåga. Behandlarna bedömer att barnets anknytning till mamman ser ut att vara trygg och att övriga förmågor kan kompenseras med insatser som inte är lika övergripande som utredarna hävdar behövs i detta fall.

“Anknytningen verkar ju inte vara det stora problemet, mamma och flickan verkar ha en bra relation. Så jag tror det är mycket praktiskt och strukturellt. [...] Här finns ju mycket styrkor i denna familj, vilket går att läsa. [...] Att det inte nödvändigtvis behöver vara någon typ av föräldraförmåga som ska gå och fixas hos en familjehandlare. utan det här med omsorg och strukturella kanske vuxenhabilitering kan gå in och hjälpa föräldern.”

Efter vinjettdel 4 (Intervjuperson 2, behandlare)

“Jag tänker att flickan behöver någon hon kan vända sig till. Men jag tänker inte att det gör mamman till en dålig mamma.” (Intervjuperson 6, behandlare)

Sammantaget går det att förstå att professionellas bedömningar grundar sig på en avvägning mellan risk- och skyddsfaktorer i familjens nuvarande situation. Det empiriska materialet synliggjorde att det fanns en skillnad mellan hur utredare och behandlare resonerar gällande vad som är en betydande risk- eller skyddsfaktor i vinjetten. Det går utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv att förstå hur de olika diskurser som yrkesgrupperna tillhör kan ha en inverkan på konstruktionen om hur risk- eller skyddsfaktor ska bedömas. Utredare uttrycker i stora drag en högre oro gällande barnets nuvarande situation än behandlarna. Den stora skillnaden i hur de olika yrkeskategorierna resonerar grundar sig på vilka

förmågor som kan kompenseras för och därmed utgöra en lägre oro i bedömningen. Behandlarna betonar att barnets till synes trygga anknytning är en stor skyddsfaktor då detta inte kan kompenseras för med hjälp av stöd utifrån. Utredarna lägger i sin bedömning större vikt i mammans bristande strukturella förmåga samt hennes inlärningsvårigheter som utredare menar har en avgörande roll för barnets utveckling.

Av det empiriska materialet går det å andra sidan även att se tillfällen där utredarna uttrycker en risk gällande barnets anknytning, då mamman inte kommer kunna möta flickan i alla utvecklingsfaser. Oron för anknytningen mellan mamman och flickan indikerar på att utredarna beaktar anknytningsteorin i sin bedömning. Hur anknytningsteorin beaktas i bedömningen kan därmed tydas vara varierande beroende på vilken diskurs och yrkeskategori den professionella befinner sig i.

6.2.3 Föräldrarnas behov av hjälp i hemmet

I första delen av vinjetten fick intervjupersonerna ta del av information om orosanmälan som gjordes av skolan. När intervjupersonerna resonerade kring informationen uttrycktes ett behov av mer information för att kunna utreda vad i vardagsrutinerna som är fungerande eller ofungerande samt vilka personer som familjen eventuellt kan få stöd och avlastning från. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) uppgav att hembesök är ett bra tillvägagångssätt för att utreda hur flickan har det i hemmet.

Vidare förklarar intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) samt intervjuperson 2 (behandlare) att metoden "Signs of Safety" kan användas för att kartlägga risk- och skyddsfaktorer samt att den är en vanligt förekommande metod i arbetet med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Intervjuperson 2 (behandlare) uppgav att metoden till fördel används för att kartlägga vilka möjligheter som finns hos nätverket att avlasta mamma. Samtliga intervjupersoner förklarade även att den professionella kan kalla till ett nätverksmöte där alla viktiga personer i familjens liv samlas. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst), intervjuperson 2 (behandlare), intervjuperson 5 (behandlare) samt intervjuperson 6 (behandlare)

uppgav att det är viktigt att utreda och kartlägga vad nätverket kan göra för att avlasta mamman.

“Att man kanske kan samlas med nätverket och gå igenom vilka delar mamman tycker är svårast och vilka delar kan mamman få stöd i från det egna nätverket.”

Efter vinjettdel 1 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst)

I den första delen av vinjetten uppgav även två av intervjupersonerna att vuxenhabiliteringen hade kunnat vara en alternativ insats för mamman. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) uppgav att vuxenhabilitering av erfarenhet har lett till att föräldrar med IF fått större insikt i sin diagnos. Intervjuperson 5 (behandlare) nämnde även att mamman verkar ha svårigheter med det praktiska i hemmet och föreslog “PYC” som en relevant metod att använda vid en behandlingsinsats för att stödja mamman med rutiner. Intervjuperson 5 (behandlare) förklarar att metoden erbjuder bildstöd som kan vara ett bra hjälpmedel i mammas inläring.

I den andra delen av vinjetten framgick information om mammas fastställda IF diagnos som för mamma medför generalisering- och inläringssvårigheter samt strukturella svårigheter. När intervjupersonerna fick ta del av informationen om mammans svårigheter synliggjordes att några av intervjupersonerna fick mer klarhet kring vilka områden som mamman behöver stöttning i. Intervjuperson 5 (behandlare) uppgav att om det inte finns möjlighet till stöttning inom det sociala nätverket behöver mamman stöd av samhället och uppgav att LSS har goda stödfunktioner. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppgav att mamman är i behov av en familjebehandlare med utbildning inom PYC.

“Men man hade absolut erbjudit mamman en familjebehandlare om hon samtycker till det. En familjebehandlare som har en utbildning inom PYC, som har ett särskilt förhållningssätt och modell att jobba utefter med föräldrar som har en IF diagnos.”

Efter vinjett del 2 (Intervjuperson 1, utredare på socialtjänst).

Tre av intervjupersonerna menade att det fortfarande inte fanns tillräckligt mycket information för att göra en bedömning och ett beslut om insats, utan snarare att informationen möjliggjorde en kartläggning av problemområden i mammas föräldraskap. Intervjuperson 1 (behandlare) och 3 (utredare på institution) uppgav att informationen synliggjorde att mamman är i behov stöd med att planera och strukturera vardagen men uppgav ingen specifik insats för familjen. Intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) uppgav att det krävs mer information kring hur det ser ut i vardagen för att kunna kartlägga om det kan finnas förutsättningar som försvårar vardagssituationer för mamman.

I den tredje delen av vinjetten fick intervjupersonerna information om flickan och hennes goda sociala förmågor, att hon ofta går och lägger sig själv på kvällarna samt att flickan uppger en vilja att bo med sin mamma. Intervjuperson 2 (behandlare), intervjuperson 3 (utredare på institution), intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) samt intervjuperson 6 (behandlare) uppgav att mamman behöver avlastning med rutiner i hemmet eftersom det har visat sig påverka flickan negativt. Intervjupersonerna ger olika svar i form av vilken insats samt tillvägagångssätt som skulle kunna vara möjlig för att kunna stödja mamman i vardagen. Några exempel som intervjupersonerna lyfter är Bosocialt stöd, öppenvård, kontaktperson, god man samt att nätverket kan vara en möjlig avlastning. Samtliga nämnda intervjupersoner har föreslagit insatser som kan utföras i hemmet. Utifrån de resonemang som tidigare gjordes i de professionellas bedömning kan vi se att flickans vilja att bo med mamma således beaktas. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) samt intervjuperson 5 (behandlare) uppgav inga möjliga insatser efter att de hade tagit del av informationen i tredje delen av vinjetten.

“Så det jag hade velat göra är att göra en utredning i hemmet för att se hur dagarna ser ut och om mamma behöver någon typ av avlastning med tanke på mammas IF diagnos, för att behålla så mycket av sin energi som möjligt och behålla på flickan. Så hemutredningen, kartlägga hur dagarna ser ut och sen sätta in stöd. Öppenvård tänker jag spontant.”
Efter vinjettdel 3 (Intervjuperson 2, behandlare)

I sista delen av intervjun fick intervjupersonerna information om att familjens nätverk som har en god kontakt med familjen. Mamman har även några vänner som har barn i samma ålder som flickan. Respondenterna fick då resonera kring en lämplig insats att bistå familjen med. Gemensamt för intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst), intervjuperson 2 (behandlare), intervjuperson 4 (utredare på socialtjänsten) samt intervjuperson 5 (behandlare) var att de slutligen bedömde att mamman var i behov av avlastande insatser på hemmaplan. Det går därmed att avläsa att intervjupersonerna resonerar i enlighet med deras första resonemang i vinjettdel ett, om mammas behov av avlastning. Intervjuperson 5 (behandlare) uppgav familjestödare som möjlig insats. I citatet framgår det att respondenten vill skapa förutsättningar för att ge stöd till familjen samtidigt som de får bo tillsammans i sitt nuvarande hem. Detta bekräftar den tidigare tolkning som gjordes om att den professionella beaktar barnets bästa i sin bedömning av lämplig insats.

“Jag skulle säga att familjen är i behov av en familjestödare, och att det behövs mer än en gång i veckan på flexibla tider. Det är så stöd borde fungera så att man inte flyttar på barn, för det skadar barn. Ett flexibelt stöd och att familjestödare jobbar i hemmet.”

Efter vinjettdel 4 (Intervjuperson 5, behandlare)

Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppgav att mamman behöver avlastning i form av att någon kommer hem till familjen och får ta del av metoden PYC. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) betonar däremot att insatser i hemmet kan skapa möjligheter att se problematiken i hemmiljön snarare än att skapa förutsättningar för familjen att bo kvar tillsammans.

När intervjuperson 2 (behandlare) sammanställer sin slutliga bedömning av lämplig insats uttrycker respondenten öppenvård som använder metoden PYC samt stöd av vuxenhabilitering. Även intervjuperson 3 (utredare på institution) uttrycker att vuxenhabilitering kan avlasta mamma i form av samtal men även ge kunskap om hur mamma kan förbättra vardagsrutinerna. Intervjuperson 6 (behandlare) uppgav att kontaktfamilj hade kunnat vara en lämplig insats för familjen.

Respondenterna fick avslutningsvis frågan om de önskar att förändra något med det sociala arbetet med målgruppen. Ett flertal intervjupersoner uppgav att de ville se en förändring avseende insatser. Intervjuperson 2 (behandlare) uppgav att det finns ett stort utbud av insatser men att dessa inte alltid tillämpas i lämpliga ärenden. Intervjuperson 3 (utredare på institution) uppgav att det krävs ett mer omfattande stöd i form av andra boendeformer som kombinerar förutsättningarna för familjen att bo tillsammans i en hemmiljö samtidigt som insatser med stöd och utbildning kan genomföras.

“Just det här med andra boendeformer där man kan ha personal med sig på ett annat sätt. Men också att det kanske fanns någon typ av LSS med familjebehandling eller någon som går in för barnet. För att föräldern kan med sin diagnos få mycket stöd från samhället men det är för föräldern och inte för föräldern och barnet. Det blir ett hållande från vår verksamhet då familjerna bor här, men sen när familjerna kommer hem blir det svårt. Så jag tror att man skulle behöva familjehem där föräldrarna och barnet skulle kunna bo tillsammans. (Intervjuperson 3, utredare på institution)

Sammanfattningsvis nämns flera olika lämpliga insatser för familjen. Flertalet professionella belyser vikten av att bistå med insatser som möjliggör för familjen att få fortsätta bo tillsammans. Detta motiveras dels som beaktning av barnets vilja men även att barn kan ta skada av att ryckas upp från hemmet. Återigen går det således att se hur professionella använder sig av anknytningsteorin i sin bedömning av vilket behov av stöd som finns i relation till vilket beslut som tas gällande lämplig insats. Bowlby (2010) konstaterade att barns tidigare erfarenheter har betydelse för deras förmåga att handskas med skrämmande upplevelser. Ett barn som har varit med om separationer flera gånger i sitt liv påvisar starkare negativa konsekvenser än barn som för första gången skiljts åt (Bowlby 2010). Det professionella arbetet kräver således ett ständigt bedömningsarbete om vad som är barnets bästa i förhållande till det behov av stöd som föräldern utreds ha. I det empiriska materialet framgår det att flertalet av våra intervjupersoner använder sig av en sådan avvägning i sitt bedömningsarbete. Detta medan vissa av våra respondenter inte påvisat ett lika tydligt

konsekvenstänk gällande barnets utveckling i samband med val av lämplig intervention.

Jämfört med de slutsatser som kunde dras tidigare om hur vårt empiriska material påvisat skillnader i hur utredare och behandlare resonerar i sin bedömning, går det inte att göra samma konstaterande gällande deras resonemang om lämplig intervention. Respondenterna resonerar varierande om vilken typ av insats som bör bistås till familjen, gemensamt för majoriteten av intervjupersonen blev istället hur barnets förutsättning till god utveckling beaktas i beslutet. Likheter i resonemangen framgick därmed oberoende vilken yrkesgrupp som respondenten tillhörde och utifrån vårt tidigare resonemang även oberoende yrkeskategoriers olika diskurser.

6.3 Barnets bästa

6.3.1 Nätverket som kompensation

I det empiriska materialet resonerar intervjupersonerna om barnets bästa utifrån olika synvinklar, däribland synliggjordes det att nätverket var en viktig del i hur professionella beaktar barnets bästa i sina bedömningar. Av samtliga intervjupersoners resonemang framgår det att professionella tidigt vill kartlägga vilka resurser familjen har i sitt sociala nätverk, då man i första hand vill använda familjens egna resurser innan man bistår med en yttre insats. Flertalet intervjupersoner hävdar att ett nätverk kan väga upp och kompensera för en förälders brister. Intervjuperson 2 (behandlare) uppgav: "De delar som mamman tappar kan någon i nätverket väga upp för, så att barnet får en god samvaro och vardag. Det som föräldern saknar kan man därför leta efter i nätverket." Samtliga intervjupersoners resonemang bekräftar vad intervjuperson 2 (behandlare) uttryckte gällande nätverket. Detta visar på att respondenterna anser att ett nätverk till stor del kan väga upp för mammans brister har svårigheter. Intervjuperson 2 (behandlare) ger ett exempel på när ett nätverk inte kan väga upp för en förälders brister.

“Det andra kan man jobba med på något sätt utifrån men just försummelse från en förälder kan inte ett nätverk kompensera eller väga upp för.” (Intervjuperson 2, behandlare)

När intervjupersonerna i den fjärde vinjettdelen fick ta del av information gällande familjens nätverk kunde ett återkommande tema avläsas i resonemangen. Det gemensamma temat bland samtliga intervjupersoner var att nätverket kan användas för att avlasta mamma. Intervjupersonernas resonemang byggde indirekt på att hjälpa flickan genom att i första hand hjälpa mamman. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänsten) menar å andra sidan att mormodern inte är en möjlig resurs för att bistå mamman med den praktiska avlastningen i vardagen, med anledning av att mormorn bor långt bort.

“Mormor kanske skulle kunna vara där oftare och bo hos mamman och flickan 2-3 gånger i veckan. Hjälpa till med att det finns mat lagad och på olika sätt stödja så att det blir lättare när mormodern inte är där” (Intervjuperson 5, behandlare)

Samtliga intervjupersoner betonade redan i vinjettsintervjuns inledning att nätverket har en stor betydelse för familjen samt den professionelles bedömning. Samtliga intervjupersoner bedömer att nätverkets roll är att avlasta och kompensera för mammans brister och på så vis möjliggöra att flickan kan bo kvar hos sin mamma. Sådana resonemang synliggör återigen hur professionella använder sig av anknytningsteoretiska synsätt i sina resonemang gällande vad som är bäst för barnet. Detta kan å andra sidan även förstås utifrån ett socialkonstruktivistisk perspektiv då vår uppfattning av vad som är en god familjesituation är en social konstruktion av normer och värderingar. Samtliga intervjupersoner resonerar kring vilka personer i nätverket som är betydelsefulla, däribland exempel som mormodern i vinjetten. Således går det att tyda att professionella anser att familjemedlemmar är en viktig del i ett barns nätverk och att det därför är betydelsefullt för hur dessa kan ge stöd till familjen.

6.3.2 Barnets bästa eller funktionsrättskonventionen

Intervjupersonerna fick i slutet av vinjettintervjun besvara frågan gällande hur de beaktar barnets bästa och funktionsrättskonventionen i sina bedömningar.

Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst), intervjuperson 3 (utredare på institution), intervjuperson 4 (utredare på socialtjänst) uppgav att de beaktar barnets bästa genom att hålla i barnsamtal med anledning av att inte missa barnets inställning. Av det empiriska materialet framgår även att barnets bästa många gånger beaktas genom att kartlägga de största riskerna i flickans liv. Ett tema som framgick av fyra intervjupersoner var att det är viktigt att utreda hur mycket ansvar flickan får ta samt att det kan finnas en risk att mamman inte kommer kunna möta flickans i hennes olika utvecklingsfaser. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppgav: "Vilket ansvar ska en 7-årig flickan ha?"

När det kommer till att beakta barnets bästa hävdar några professionella att det är av stor vikt att inte tappa fokuset på barnet när man arbetar för att uppnå en förändring hos föräldern. Intervjuperson 2 (behandlare) belyser särskilt att detta görs genom att tänka på barnets behov i centrum (BBIC). Intervjuperson 3 (utredare på institution) betonar vikten av att inte enbart fokusera på att ge föräldrar en chans att förbättra sin föräldraförmåga, särskilt inte i ett ärende där ett barn riskerar att bli mer intelligent än föräldern.

"Hur mår barnet i familjen? Man får inte glömma bort flickan som är huvudpersonen, vad är hon i behov av? [...] Om det är föräldrar som jobbar hårt och de vill uppnå en förändring, men att det ändå inte går ihop får man heller inte stirra sig blint på att man vill ge föräldrarna en chans. Man måste tänka på att det finns ett barn som kanske kommer att gå om sin förälder och vad innebär det för barnets självbild och mående?" (Intervjuperson 3, utredare på institution)

Under intervjun fick intervjupersonerna även en fråga kring hur de beaktar funktionsrättskonventionen i sina bedömningar. När frågan presenterades uttryckte flertalet av intervjupersonerna en okunskap gällande begreppet. I dessa intervjuer gjordes en kort sammanfattning av konventionens innehåll för att möjliggöra en diskussion. Intervjuperson 2 (behandlare) visade på en större kunskap gällande konventionen och hur det bör tillämpas i arbetet. Två intervjupersoner uppgav att de beaktar funktionsrättskonventionen genom att anpassa informationen efter personens förmåga. Med utgångspunkt i intervjuperson 2 (behandlare) resonemang gällande att beakta konventionen skulle

vara en självklar del av att ha utbildningen PYC, är det anmärkningsvärt att intervjuperson 3 (utredare på institution) inte uttryckte en likvärdig kunskap om konventionens betydelse i arbetet.

“Att beakta funktionsrättskonventionen ligger lite i ryggraden som PYC:are, där man anpassar sin verktygslåda efter föräldern. [...] Vart är det föräldern kan få in denna information, hur kan vi hjälpa denna föräldern att jobba på sina föräldraförmågor utifrån dess förmåga.” (Intervjuperson 2, behandlare)

När intervjupersonerna fick resonera om hur de beaktar funktionsrättskonventionen synliggjordes även resonemang om att en diagnos inte behöver innebära att en person inte kan vara en förälder. Intervjuperson 1 (utredare på socialtjänst) uppgav “Vi har ett tankesätt på arbetet att en diagnos i sig inte är en riskfaktor, utan man behöver se hur diagnosen påverkar föräldraskapet för att bedöma om det är en riskfaktor”. Vad som är intressant i följande citat är att den professionella hävdar att vad som annars är konstruerat som det ‘normala’ inte nödvändigtvis behöver innebära något gott. Intervjupersonen betonar att en bra förälder inte kännetecknas av att personen inte har en diagnos utan snarare med anledning av dennes föräldraförmåga.

“Jag tycker inte att man ska dra förhastade slutsatser bara för att någon har en funktionsnedsättning. [...] För mig är det inte en självklarhet att man är en bra förälder för att man inte har en funktionsnedsättning..” (Intervjuperson 6, behandlare).

Ytterligare ett tema som synliggjordes av samtliga intervjupersonerna var att barnets bästa ska prioriteras i de situationer där barnkonventionen och funktionsrättskonventionen inte går att förena. Samtliga intervjupersoner visar i sina resonemang att barnets behov ska gå före en förälders rätt till sitt barn med anledning av att barnkonventionen tillhör svensk lag.

“Ett barn ska ha det bra oavsett vem föräldern är, det ska inte styra. Ett barn ska inte ha mindre för att en förälder har en diagnos oavsett vad det handlar om. För jag tänker att det är klart att man vill att föräldrarna ska få alla förutsättningar för

att kunna göra rätt men det finns också ett barn i detta, och det är där som fokuset behöver vara.” (Intervjuperson 3, utredare på institution)

Avslutningsvis går det att göra en tolkning av att samtliga intervjupersoner beaktar barnkonventionen i sina bedömningar, särskilt med anledning av att den är starkt förankrad i det sociala arbetet med barn och familjer genom diverse metoder som används i det professionella arbetet. Det går inte att se en lika tydlig indikation på att intervjupersonerna har kunskap om hur funktionsrättskonventionen bör beaktas i ärendet. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv går det att förstå en redan förankrat angivelse på vilken konvention som ska ha företräde i professionellas bedömningar. Det finns därmed en socialt skapad konstruktion, skriven i svensk lag, att barnets rättigheter ska ha företräde framför människor med ett funktionshinders rättigheter. Detta synliggörs bland annat i resonemang som uttrycker att fokus i det professionella arbetet bör ligga på barnet och innebär i sin tur att professionella inte enbart kan fokusera på att ge föräldrar en chans att förbättra sin föräldraförmåga. Intervjuperson 3 (utredare på institution) poängterade att det är viktigt att använda detta tankesätt när barnet riskerar att bli mer intelligent än föräldern. Frågan är hur den professionella kan balansera mellan de olika konventionerna och således även beakta båda parter rättigheter. Ett exempel från tidigare är när en av respondenterna hävdade att mammas inlärningssvårigheter inte nödvändigtvis behöver ha en inverkan på barnet. Utifrån professionellas resonemang går det därmed att tyda två olika förhållningssätt där man å ena sidan kan hävda att svårigheter som medförs av en intellektuell funktionsnedsättning bör väga tyngst i bedömning. Å andra sidan bör fungerande föräldraförmågor, främst förmågan att skapa trygghet anknytning till sitt barn och kunna bemöta denna känslomässigt, vara det som ska ha störst utrymme i bedömningen.

En annan tolkning som kan göras utifrån materialet är att det råder viss okunskap om vilka rättigheter som en person med funktionsnedsättning besitter. Då flertalet inte kunde känna sig vid funktionsrättskonventionen går det även att förstå en avsaknad av kunskap på området. När intervjupersonerna fick en direkt kopplad fråga till hur denne beaktar funktionsrättskonventionen framgick det däremot resonemang som annars inte framträtt i bedömningen. Exempelvis lyfter några

intervjupersoner hur den professionella kan behöva anpassa informationen utifrån personens individuella förmåga. Återigen går det att tyda en skillnad mellan resonemangen som förs av de olika yrkeskategorierna. Behandlarna uttrycker en underliggande förståelse för funktionsnedsättningen genom hela intervjun. Utredarna visar inte på samma tydliga beaktning av funktionsnedsatta personers rättigheter i sina bedömningar utan denna synliggörs snarare när den direkta frågan ställs till intervjupersonen. Därmed kan resonemanget om att den socialt konstruerade diskursen som de olika yrkeskategorierna befinner sig i har en inverkan på hur detta formar sitt förhållningssätt gentemot målgruppen.

7. Avslutande diskussion

I detta avsnitt presenteras de centrala resultaten som vårt analytiska arbete med hjälp av teoretiska utgångspunkter har synliggjort.

Tidigare forskning har påvisat att föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning oftare blir uppmärksammade i ärenden än föräldrar som inte har någon funktionsnedsättning. Vår analys kunde påvisa att professionella bedömer föräldraförmågan utifrån vad som av social konstruktion anses vara tillräckligt bra för barnets hälsa och utveckling och på så vis även vad som är avvikande från det 'normala'. Av professionellas resonemang framgick ett varierande synsätt där professionella beroende på sin yrkeskategori ansåg att en intellektuell funktionsnedsättning antingen kan innebära en begränsning eller en tillgång. Empirin synliggjorde att professionella som tillhör utredare på socialtjänst ser på funktionsnedsättningen som begränsning av en persons förmågor. Behandlare å andra sidan menar att en intellektuell funktionsnedsättning inte nödvändigtvis behöver innebära begränsningar, vilket därmed utgör svaret på vår första forskningsfråga.

För att besvara vår andra forskningsfråga har vår anknytningsteoretiska utgångspunkt varit till stor hjälp i att förstå avvägningar i professionellas bedömning. Tidigare forskning presenterade att professionellas bedömning av föräldraförmågan berodde på föräldrarnas tillgång till stöd. Även vårt resultat visade detta då professionella använder möjligheten till stöd från nätverket, som en avgörande faktor i hur deras slutgiltiga bedömning av barnets situation kan göras. Efter en sådan kartläggning tillsätts lämpliga interventioner, gärna anpassade efter föräldrarnas konstaterade funktionsnedsättning. Intervjupersonerna presenterar samtliga att PYC-metoden kan vara till stor hjälp i arbetet med målgruppen. Andra insatser som nämns tar avstamp i anknytningsteoretiska resonemang där fokus ligger på interventioner som är avsatta att utföras i hemmiljö. Professionella motiverar sådana insatser som ett tillvägagångssätt för att förhindra onödiga separationer för ett barn.

Återigen gick det att tyda en viss spänning mellan yrkeskategorierna där behandlarna betonar att trygg anknytning är en stark skyddsfaktor då denna inte kan kompenseras för. Detta medan utredare hade ett större fokus på att synliggöra riskfaktorer som de ansåg vägde tyngre än skyddsfaktorerna. Spänningen mellan grupperna synes främst vara gällande hur de professionella resonerar kring riskfaktorernas betydelse där utredare påvisar stora konsekvenser med bristande strukturella förmågor och inlärningssvårigheter medan behandlare uttrycker att sådana risker enklare kan kompenseras för, i jämförelse med emotionella kvaliteter hos föräldern. Professionellas bedömning utgörs alltså delvis av ett synsätt om vad 'good enough parenting' innebär utifrån dennes socialt konstruerade kunskap inom yrkeskategorin. Innebär detta att vår sociala konstruktion av 'good enough parenting' säger att en förälder utan någon funktionsnedsättning per automatik räknas som en 'good enough parent'?

Att barnkonventionen tillhör svensk lag är för många professionella självklart. Mindre självklart är huruvida professionella bör beakta funktionsrättskonventionen i sin bedömning. Vår analys visade på att personer som har god kunskap om målgruppen beaktar funktionsnedsatta personers rättigheter och använder dessa i sitt arbete. Detta i jämförelse med professionella som uppgett en avsaknad av kunskap om målgruppen som i sin bedömning inte påvisar några större anpassningar efter en funktionsnedsatt persons förmågor. Med anledning av detta synliggörs även att professionella tenderar att ha svårigheter med att balansera barnets bästa i förhållande till funktionsnedsattas rättigheter. Vad som är av särskild vikt att betona är att professionella uttrycker en önskan om en förändring i samhället där man vill öka kunskapsnivån om målgruppen. Är detta möjligtvis vad som krävs för att möjliggöra för personer med en intellektuell funktionsnedsättning att av samhället börjar betraktas som en människa och inte ett avvikande från det normala?

Avslutningsvis vill vi poängtera att denna studie enbart undersöker ett fåtal professionellas åsikter på valt forskningsområde. Vårt urval kan anses vara varierande men inte representativt. Därför kan resultatet av denna studie inte heller generaliseras och appliceras på berörda yrkesgrupper.

Vår studie har väckt nya tankar och förhållningssätt hos oss gällande det professionella arbetet med målgruppen. I funktionsrättskonventionen framgår det att ett barn inte i något fall ska skiljas från sina föräldrar på grund av en förälders funktionsnedsättning. Därmed borde kanske samhället ställa sig frågan om det är en rimlig anpassning att sänka förväntan på vad som är ett 'good enough' föräldraskap avseende en målgrupp som av samhällets konstruktion redan avviker från det 'normala'?

8. Referenslista

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber

Bachrach (2023) Reflection of Adult Children of Mothers with Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disabilities*. 27(3) p.671-688

Barnombudsmannen (2021) Det här är barnkonventionen.

[<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/?currentCategories=>] Hämtat: 15-11-2023

Bowlby, John (2010) *En trygg bas, kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur & Kultur

Broberg, Anders, Pia Risholm Mothander & Pehr Granqvist (2020) *Anknytningsteori. Andra utökade utgåvan*. Stockholm: Natur & Kultur

Bruinsma, Eke, Barbara J. van den Hoofdakker, Pieter J. Hoekstra, Gerda M. de Kuyper, Annelies A. de Bildt (2023) Effects of positive behaviour support delivered by direct staff on challenging behaviours and quality of life of adults with intellectual disabilities: A multicentre cluster-controlled trial. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. p.1-13

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Choate, Peter. W. & Sandra Engström (2014) ‘The “Good Enough” Parent: Implication for Child Protection’. *Child care in practice*. 20(4) p. 368–382.

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik. Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2022) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok för kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

FN (2008) *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

Hallberg, Ulrika (2018). *Föräldraskap och funktionsnedsättning en kunskapsöversikt*. Stockholm: Liber AB

Habilitering & Hälsa (2023) Intellektuell funktionsnedsättning

[<https://www.habilitering.se/fakta-och-rad/kort-om-funktionsnedsattningar/IF/>]

Hämtat: 10-11-2023

Ineland, Jens, Martin Molin & Lennart Sauer (2019) *Intellektuell funktionsnedsättning, samhälle och välfärd*. Tredje upplagan Malmö: Gleerups

Ineland, Jens (2020) Legitimacy and ambiguity: institutional logics and their outcome for people with intellectual disabilities. *Research and Practice in Intellectual and Developmental Disabilities*. 7:1 p. 54-63

Kullberg, Christian & Ellinor Brunnberg (2007) Vinjetter som verktyg i studier av välfärdsstatens professioner. Exemplet socialt arbete. I: Ellinor Brunnberg & Elisabeth Cedersund (red.) *Välfärdspolitik i praktiken: om perspektiv och metoder i forskning*. Uppsala: NSU press.

Payne, Malcome (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Payne, Malcolm (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Swain, Philip A. & Nadine Cameron (2003) 'Good Enough Parenting': Parental disability and child protection. *Disability & Society*, 18(2) p.165-177

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015). Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran (Red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 2. Stockholm: Liber AB

SFS 1993:387 *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

SFS 2008:567 *Diskrimineringslag*

Slayter, Elspeth M. & Jordan Jensen (2019) Parents With Intellectual Disabilities in the Child Protection System. *Children and Youth Services Review*. Vol.98 p.297-304

Sohlberg, Britt-Marie & Peter Sohlberg (2013) *Kunskapens former. Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Stockholm: Liber.

Socialstyrelsen (2005) *Föräldrar med utvecklingsstörning och deras barn – vad finns det för kunskap?* Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2018) Barns behov i centrum, BBIC [<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/>] Hämtat: 15-11-2023

Strnadová, Iva, Jana Bernoldová, Zdeňka Adamčíková & Jan Klusáček (2016) Good Enough Support? Exploring the Attitudes, Knowledge and Experiences of Practitioners in Social Services and Child Welfare Working with Mothers with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 30(3) p. 563-572

Tarleton, Beth & Linda Ward (2007) “Parenting with support”: The Views and Experiences of Parents With Intellectual Disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*. 4(3) p.194-202

Wenneberg, Søren Barlebo (2011) *Socialkonstruktivism, positioner, problem och perspektiv*. Stockholm: Liber AB

9. Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

Informationsbrev inför ditt deltagande i vår studie

Föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning

En kvalitativ studie om vilken syn professionella har på intellektuell funktionsnedsättning och hur detta syns i deras bedömning av föräldraförmågan.

Bakgrund och syfte

Detta är en studie som ska utgöra materialet i en kandidatuppsats för två studenter från Socialhögskolan på Lunds Universitet. Vi är två tjejer vid namn Amanda Persson och Eleni Patsias som studerar tredje året på Socionomprogrammet i Lund och skriver under hösten vårt examensarbete tillsammans. Vår studie har en kvalitativ ansats med syfte att undersöka hur professionella resonerar i sin bedömning av 'good enough parenting' i ärenden som avser målgruppen. Studien genomförs med hjälp av intervjuer med yrkesprofessionella som arbetar med målgruppen. Studien genomförs med stöd av en handledare för forskningsarbetet på Lunds Universitet.

Genomförande och hantering av material

Undersökningens datamaterial kommer att samlas in med hjälp av individuella intervjuer med yrkesprofessionella som arbetar med målgruppen. Intervjuerna genomförs med hjälp av vinjetter där du som deltagare kommer få information om ett fiktivt ärende varvat med intervjufrågor. Intervjuerna kommer, om du samtycker till detta, att spelas in med en diktafon för att undvika att materialet sparas på tekniska instrument med molnlagring. Materialet kommer sedan att transkriberas för att vidare kunna koda och tematiseras. Materialet kommer sedan att analyseras för att besvara studiens syfte och frågeställning. Materialet kommer att behandlas med aktning och raderas när intervjun är transkriberad.

Dina uppgifter samt ditt deltagande i studien kommer självfallet att anonymiseras och hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kommer kunna ta del av dem. Uppgifter om vilken arbetsplats och geografisk plats kommer att tas bort för att undvika identifiering. Intervjun beräknas ta cirka 45 minuter. Det är viktigt att intervjun sker i en ostörd miljö, men tid och plats kommer i största möjliga mån anpassas efter önskemål.

Information om frivillighet

Ditt deltagande är helt frivilligt och du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge förklaring till detta. Under intervjutillfället kommer du som deltagare att få skriva på en samtyckesblankett för att vi ska kunna säkerställa samtycke från deltagarna.

Vad händer efter avslutad undersökning?

Du som deltagare i studien kommer efter avslutad undersökning få ta del av den slutgiltiga versionen av studien. Om du önskar kommer vi att skicka forskningsarbetet till dig och annars finns den att tillgå i form av offentlig publikation.

Med detta informationsbrev tillfrågas du härmed om du vill delta i denna studie. Vid frågor eller funderingar finns våra kontaktuppgifter att tillhandahålla nedan.

Amanda Persson

amanda.persson@malmo.se

Tel: 0768971200

Eleni Patsias

eleni.pastias@malmo.se

Tel: 0768973292

Handledare:

Marie Sépulchre

marie.sepulchre@soch.lu.se

Bilaga 2 – Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i examensarbete vid Samhällsvetenskapliga fakulteten

Studien genomförs med avseende att utgöra en kandidatuppsats för studier via Socialhögskolan på Lunds universitet. Vi kommer inte samla in personuppgifter i samband med ditt deltagande i undersökningen.

Information om personuppgiftsbehandlingen

Dina personuppgifter kommer inte att nämnas i materialet utan kommer anonymiseras och hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kommer kunna ta del av dem. Vi delar således inte heller dina personuppgifter med tredje part. I studien kommer ditt deltagande nämnas i form av exempelvis ”intervjuperson 1”. Uppgifter gällande din arbetsplats samt geografiska plats kommer inte framgå i intervjun.

Lunds universitet, Box 117, 221 00 Lund, med organisationsnummer 202100-3211 är personuppgiftsansvarig. Du hittar Lunds universitets integritetspolicy på www.lu.se/integritet

Du har rätt att få information om de personuppgifter vi behandlar om dig. Du har också rätt att få felaktiga personuppgifter om dig själv rättade. Om du har klagomål på vår behandling av dina personuppgifter kan du kontakta vårt dataskyddsombud via dataskyddsombud@lu.se. Du har även rätt att inge klagomål till tillsynsmyndigheten (Integritetsskyddsmyndigheten, IMY) om du tycker att vi behandlar dina personuppgifter på ett felaktigt sätt.

Jag samtycker till medverka i ”Föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning”

Ort	Underskrift
Datum	Namnförtydligande

Bilaga 3 – Intervjuguide

Intervjuguide

Vi kommer börja att ställa frågor om dina erfarenheter av att arbeta med målgruppen. Löpande under intervjun kommer vi introducera en vinjett där du kommer att få information om ett case.

Information om respondenten

- Vad har du för jobbtitel?
- Hur länge har du arbetat med yrket?
- Vilken/vilka utbildningar har du?

Inledning

- Hur skulle du beskriva diagnosen IF?
- Hur stor erfarenhet har du av att arbeta med målgruppen?
- Vilka egenskaper skulle du säga är de viktigaste inom föräldrskapet?

Introduktion av vinjett (del 1)

På din arbetsplats har ni fått in ett ärende som är aktuellt för utredning/behandling. Ärendet gäller en flicka som är 7 år och hennes mamma som är 30 år. Mamma har även en konstaterad IF diagnos. Informationen som finns gällande ärendet är att orosanmälningar har gjorts från skolan. I orosanmälningar från skolan framgår det att personal på skolan uppmärksammat att flickan kommer till skolan ovårdad då hon ofta kommer i samma kläder. Flickan kommer ofta till skolan med kläder som inte passar för säsongen eller några extra kläder, vilket poängterats för mamman ett flertal gånger men ingen förändring har skett. Personal på skolan har även uppmärksammat att flickan ofta känner sig trött och har ingen energi till att leka med sina kompisar.

- Hur tänker du när du läser informationen om ärendet?
- Föreställ dig att du ska gå vidare i processen med detta ärende, vad skulle du behöva mer information kring?

Du ska nu få lite mer information om familjen. (del 2)

Mamma

Mamma är 30 år gammal och arbetar på ett café som servitris, vilket hon har gjort sedan flera år tillbaka. Mamma lever ensam med flickan. Flickans pappa är vid liv men varken mamma eller flickan har någon kontakt med honom.

Mamma har tidigare blivit diagnostiserad med intellektuell funktionsnedsättning. Utredningen som gjordes för att fastställa diagnosen visade på att mamma har generaliseringssvårigheter, inlärningssvårigheter samt svårigheter med att planera och strukturera sin vardag.

Mamma har i tidigare samtal uppgett att hon lätt kan bli påverkad av sitt eget mående då hon ofta är trött och då behöver vila. Hon har förklarat att detta beror på att hon är ensamstående mamma, vilket tar på krafterna.

Mamma har i samtal även uppgett att hon känner ett starkt band till sitt barn samt har en stark vilja till att flickan ska må bra. Mamma förklarar att flickan betyder allt för henne.

Frågor

- Hur tänker du kring de svårigheter som mamma har, vilka framgått av utredningen?
- Finns det någon egenskap eller svårigheter hos mamman som du anser skulle kunna innebära en konsekvens för barnet?

Här följer nu lite mer information om flickan. Informationen har framkommit genom barnsamtal med flickan samt referenssamtal med skolan. (del 3)

Flickan

Flickan är 7 år gammal och har bott med sin mamma hela sitt liv. Lärarna på flickan skola beskriver henne som väldigt nyfiken och social. Lärarna förklarar att flickan är omhändertagande och vänlig i samspel med andra barn på skolan.

Flickan har berättat i samtal med dig att hon tycker mycket om sin mamma och att hon tycker om att bo med sin mamma. I samtalet beskriver flickan även att mamma vanligtvis är trött och att flickan därför brukar leka på egen hand.

Flickan berättar även att mamma brukar somna innan henne på kvällarna och att flickan därför kan blir mörkrädd på kvällarna när hon går och lägger sig utan mamma.

I referenssamtalet med skolpersonalen framgick det att personalen uppmärksammat att flickan på sistone inte har lika mycket energi och känner sig trött under skoldagen, vilket påverkar skolarbetet och samspelet med de andra eleverna. Personalen är oroliga för att flickan har en avsaknad av rutiner i hemmet.

Frågor:

- Hur resonerar ni kring den information ni fått om flickan?
- Var det något som ändrades i ert tankesätt kring situationen när ni fick mer information om flickan?

Du ska nu få mer information om familjens nätverk. (del 4)

Flickans mormor har en god relation med familjen. Mormor bor några timmar bort men har kontinuerlig kontakt genom videosamtal samt besöker familjen några gånger om året.

Mamma har ett fåtal vänner, vilka även är hennes kollegor. Mamma har en god relation till sina vänner. Mammans vänner har även barn i närliggande ålder till flickan.

Frågor om bedömning och val av insats

- Vilken bedömning kan du göra om mammas föräldraskap och om barnets situation?
  - På vilka grunder baserar du denna bedömning på?
  - Hur ser du på familjens yttre omständigheter som del i din bedömning?
- Hur beaktar du barnets bästa i din bedömning?
- Hur beaktar du funktionsrättskonventionen i din bedömning?
- Baserat på den information du har, hur tänker du kring insatser?
  - Vilka/vilken insats skulle du av din bedömning anses vara lämplig?
  - Finns det andra insatser som du anser inte är aktuella?
  - Anser du att det finns insatser som tenderar att glömmas bort i praktiken, med syfte att stärka föräldraförmågan?

Generella frågor

- På vilket sätt skulle du säga att föräldraskapet hos en förälder med IF skiljer sig från en förälder utan diagnosen?
- Anser du att det finns normativa uppfattningar om föräldraförmågan hos en förälder med IF i din arbetsgrupp?
  - Följdfråga: På vilket sätt skulle du säga att detta synliggörs i arbetet?
- Anser du det utmanande att balansera mellan bedömningen av barnets bästa med FNs konvention om “att alla människor har rätt att bilda familj”?
  - Om ja, på vilket sätt?
  - Om nej, varför? Kan du ge exempel?
- Skulle du säga att kunskapsnivån om målgruppen påverkar valet av insats?
  - Följdfråga: Kan det finnas risk för generalisering gällande behovet hos målgruppen?
- Vid val av insats, hur skulle du säga att begrepp som autonomi och självbestämmande beaktas?
  - målen i behandlings ska komma från föräldern - kännas som självbestämmande för att främja en förändring

Avslutning

- Har du något som du skulle vilja förändra i det professionella arbetet med målgruppen? (Hur?)
- Finns det något du skulle vilja tillägga i intervjun som inte redan har berörts?